

**TURISTIČNI TERMINOLOŠKI SLOVAR –
predstavitev izhodišč in učinkov projekta
ter opis slovarja TURS kot glavnega rezultata projekta**

Elaborat

**izr. prof. dr. Vesna Mikolič, višja znanstvena sodelavka
Univerza na Primorskem
Fakulteta za humanistične študije
Znanstveno-raziskovalno središče**

Koper, maj 2013

KAZALO

Uvodna beseda s povzetkom	3
1. Uvod	6
2. Utemeljitev turizma kot hitro razvijajoče se sestavljene dejavnosti, stroke, znanosti	6
3. Turistična terminologija in terminološka veda (v svetu in pri nas)	8
4. Opis Turističnega terminološkega slovarja TURS	12
4. 1. Večjezični turistični korpus TURK kot osnova za izdelavo turističnega terminološkega slovarja	13
4. 2. Utemeljitev odločitve za spletni slovarski nosilec, tj. portal Termania	15
4. 3. Metode in proces izdelave slovarja	16
4. 4. Kriteriji terminološkosti in tipologija turistične terminologije	17
4. 5. Opis slovarskega sestavka	21
4. 5. 1. Iztočnica	22
4. 5. 2. Slovnični kvalifikatorji, normativnost in sopomenskost	22
4. 5. 3. Opis vrst in področij turizma	25
4. 5. 3. 1. Vrste turizma	25
4. 5. 3. 2. Področja turizma	27
4. 5. 4. Definicija	29
4. 5. 5. Ponazarjalno gradivo	33
4. 5. 6. Kazalka in vodilka	34
4. 5. 7. Prevodna ustreznica	36
5. Prednosti in omejitve TURS-a	38
6. Pomen TURS-a in pogled naprej	40
7. Zaključek ali V želji, da bi nas turizem združeval	41
Viri in literatura	42
Prilogi:	
Priloga 1 – Predstavitev najpomembnejših rezultatov projekta	
Priloga 2 – Reference s področja turizma	

Uvodna beseda s povzetkom

V elaboratu so predstavljena **izhodišča in učinki raziskovalnega projekta Turistični terminološki slovar** Znanstveno-raziskovalnega središča Univerze na Primorskem (financer: ARRS, projektni partner: STO, nosilka: dr. Vesna Mikolič, 2008–2011) in v tem okviru je **podrobneje opisan Turistični terminološki slovar (TURS) s pribl. 1000 gesli kot glavni rezultat projekta (do celotnega seznama slovarskih gesel uporabnik lahko pride prek najnovejšega programa ASPplus podjetja Amebis <http://www.amebis.si/aspplus>; sicer pa je na spletnem portalu Termania <http://www.termania.net/slovarji/78/turisticni-terminoloski-slovar> omogočeno iskanje po posameznih iztočnicah in vseh sestavinah slovarskega sestavka, tudi po angleški prevodni ustreznici).**

V začetnih poglavjih izpostavim vprašanje turizma kot transdisciplinarne vede in predstavim problematiko turistične terminologije in terminološke vede v svetu in pri nas. V osrednjem delu po posameznih poglavjih predstavim slovar TURS in analiziram posamezna vprašanja in dileme, ki se odpirajo ob oblikovanju tovrstnega slovarja. Najprej se posvetim poteku oblikovanja v predhodnem raziskovalnem projektu (istega izvajalca, financerja in nosilke v letih 2006–2008) izdelanega turističnega korpusa TURK, ki je bil osnova za gradnjo slovarja in tudi pomemben dejavnik pri odločitvi, da se TURS postavi na slovarski spletni portal Termania, nato pa predstavim potek izdelave slovarja, pri čemer je bil pomemben korak oblikovanje tipologije slovenske turistične terminologije na osnovi določenih kriterijev terminološkosti. V osrednjih poglavjih je natančno opisan slovarski sestavek z vsemi elementi in številnimi zgledi, tj. primeri slovarskih sestavkov. Tako so opisani: definicija, slovnični kvalifikatorji, kvalifikatorji za normativnost, vrste in področja turizma, ponazarjalno gradivo, kazalka za sopomenskost in vodilka k pojmovnim in besednim družinam, prevodna ustreznica. V zaključnem delu pa so predstavljeni prednosti in omejitve TURS-a, njegov pomen in načrti za prihodnje delo.

Turizem je pomembno in hitro razvijajoče se družbeno področje, ki ga sestavljajo dejavnosti različnih strok in družbenih resorjev. Prav tako so turistične študije meddisciplinarna in mlada znanstvena veda, ki je šele v fazi oblikovanja. Večpodročnost turizma namreč le-tega sili k interdisciplinarnemu raziskovalnemu pristopu, toda zaradi večdisciplinarne narave turističnih študij dogovora o skupni definiciji le-teh še ni. Zaradi pluralizma vidikov najbrž res ne moremo govoriti o enoviti turistični vedi, se pa **turistični študiji kažejo kot metaznanost**, ki lahko konceptualna in metodološka vprašanja na področju turizma preseže prav s svojim transdisciplinarnim poslanstvom, ki zahteva koordiniranje, usklajevanje in tesno povezovanje različnih znanstvenih ved in teorij.

Večdisciplinarna narava turizma in turistične vede ter odprta vprašanja glede samostojnosti slednje se seveda odražajo tudi v turistični terminologiji. Vprašanje je, ali lahko (že) govorimo o turističnem jeziku ali jeziku turizma. Tako kot se hitro razvija sam turizem in se na osnovi turistične stroke oblikuje turistična znanost, tako se hitro oblikujejo

novi znanstveni koncepti in pojmi in tako hitro nastaja in se spreminja tudi izrazje s področja turizma. **Prav tako se vzporedno z zavedanjem o večpodročnosti turizma samega in s povečevanjem interesa različnih znanstvenih ved za obravnavo turizma v »turistični jezik« vse bolj vključuje strokovno izrazje vseh teh strokovnih področij in znanstvenih disciplin oziroma raste zavest, da so termini teh strok in ved tudi termini turistične stroke in vede.**

Slovenski razlagalni turistični terminološki slovar z ustreznici v angleškem jeziku TURS, rastoča slovarska zbirka slovenske turistične terminologije, je zasnovan na sodobnem konceptu turizma kot transdisciplinarne dejavnosti. Takšno zasnovo mu omogočata povezava s korpusom avtentičnih, področno in zvrstno raznolikih turističnih besedil korpusa TURK in spletna postavitve na portalu Termania. S temi orodji je mogoče razvijati turistično terminologijo tako, da se omogoča koordinacija med različnimi področji in vedami, ki se vključujejo v turistično stroko in turistično znanost. To je namreč mogoče samo z nenehnim preverjanjem rabe terminov in razmerij med njimi v konkretnih besedilih korpusa TURK in z vključitvijo najširšega kroga izvajalcev in uporabnikov turističnih storitev v proces nadaljnjega razvijanja turistične terminologije prek spletnega portala Termania. S tem ko se upošteva celoten turistični diskurz, tj. govor celotne turistične področne govorne skupnosti, v okviru katerega se prepletajo splošni jezik in različni strokovni jeziki, se lahko razvija tudi turizem kot mlada znanstvena disciplina.

Hkrati pa je na ta način slovarska zbirka tudi odraz slovenskega turizma in kot tak predstavlja tudi pomembno informacijsko bazo za nadaljnje raziskave turizma in slovenske turistične terminografije. Tako se trenutno v slovarju termini razvrščajo v kar 43 vrst turizma in prihajajo z 81 področij, od tega 6 turističnih v ožjem pomenu besede (ekonomija, gostinstvo, nastanitvena dejavnost, promet, turistično posredništvo, turistično trženje). Po korpusnem pristopu so se pokazali kot najpogostejši termini s področja kulinarike (75 terminov), športa (74 t.), gostinstva (70 t.), ekonomije (60 t.), medicine (50 t.), umetnosti (43 t.) in prometa (44 t.), kar pomeni, da imajo ta področja v okviru slovenskega turizma (npr. medicina v okviru zdraviliškega in zdravstvenega turizma) nedvomno velik pomen.

Pomen TURS-a se kaže v tem, da je oblikovan na osnovi simbioze med sodobnim konceptom turizma in sodobnimi jezikovnimi tehnologijami. To omogoča prepoznavanje sodobnih jezikovnih procesov in ob hkratnem upoštevanju pasti, ki jih skrivajo ti procesi, kot so dinamični procesi širše terminologizacije in determinologizacije, tudi doseganje velikih učinkov za slovenski turizem, slovensko družbo in turistične študije kot transdisciplinarno vedo. Dosežki projekta Turistični terminološki slovar so naslednji:

- Opravljeno je bilo pomembno **pionirsko delo** na področju slovenske turistične terminologije: na osnovi sodobno zastavljenega koncepta turizma in v skladu s tem oblikovane klasifikacije zvrsti in vrst turističnih besedil je bil urejen osnovni nabor terminov z različnih turističnih področij in vrst turizma.
- Oblikovana je bila **tipologija slovenske turistične terminologije**; s tem je bila prvič mogoča analiza vrst turizma in področij, ki se vključujejo vanj, in bo mogoče tudi v

prihodnje spremljati specifični razvoj slovenskega turizma, ki se kaže prav v specifičnem naboru vrst in področij turizma.

- Na tej osnovi smo utemeljili **jezik turizma kot področni jezik** oziroma jezik turističnega diskurza, ki v široki področni govorni (diskurzivni) skupnosti vključuje, združuje strokovne jezike različnih področij, strok, ved in jih obenem povezuje s splošnim jezikom.
- Kot tak je **jezik turizma odraz in orodje transdisciplinarne turistične vede**, ki za svoj razvoj zahteva tesno sodelovanje in usklajevanje različnih znanstvenih ved in teorij.
- Oblikovani slovar prinaša dober **pregled dinamičnih jezikovnih procesov in stanja na področju turistične terminologije**.
- Hkrati slovar predstavlja izdelan **terminografski model za področje turizma in sodobno tehnološko orodje**, enostavno za uporabo, tako za sestavljalce kot za uporabnike.

Kot tak je TURS **pomemben temelj in ogrodje za nadaljnje delo**, ki ga načrtujemo na osnovi razdelitve terminov v skupine po posameznih v TURS-u evidentiranih področjih in nato koordiniranega dela več skupin strokovnjakov s teh področij, ki pri svojem poklicnem delu skrbijo za razvoj turistične terminologije, ob vključevanju predlogov zainteresirane javnosti preko spletnega portala Termania. Zaradi možnosti izvoza tudi v tiskano verzijo je izdelani slovar lahko pomembna osnova za nastajanje manjših tematskih slovarskih zbirk za posamezna (pod)področja turizma v najrazličnejših oblikah oziroma za oblikovanje obsežne slovarske, leksikonske in/ali enciklopedične zbirke slovenskega turističnega besedja. Pri tem bo možna povezava s temeljnim raziskovalnim projektom Slovenska nacionalna identiteta v luči turističnega diskurza (UP ZRS, financer: ARRS, nosilka: dr. Vesna Mikolič, 2013–2016), v okviru katerega je med drugim načrtovana tudi nadgradnja korpusa TURK z novejšimi besedili, kar bo lahko osnova za luščenje nove turistične terminologije.

Iz prikazanega je razvidno, da je raziskovalno delo na področju turizma na UP ZRS rezultat skrbnega načrtovanja; projekti se namreč nadgrajujejo in razvijajo področje turizma v skladu z najsodobnejšimi mednarodnimi raziskavami.

dr. Vesna Mikolič

Koper, 24. maja 2013

»/.../ turizem je največja industrija na svetu /.../«

Allan Beaver (2005): *A Dictionary of Travel and Tourism Terminology*

Jafar Jafari (ur.) (2013): *Encyclopedia of Tourism*

1. Uvod

Turizem je pomembno in hitro razvijajoče se družbeno področje, ki ga sestavljajo dejavnosti različnih strok in družbenih resorjev. Prav tako so turistične študije meddisciplinarna in mlada znanstvena veda, ki je šele v fazi oblikovanja. Za utemeljitev in uveljavitev vsake vede je ključnega pomena razvita terminologija, zato v pričujoči študiji predstavljam izhodišča in učinke projekta Turistični terminološki slovar, ki se je ukvarjal prav z razvojem turistične terminologije, in opišem Turistični terminološki slovar (TURS) kot glavni rezultat projekta (v prilogi 1 so še nekateri drugi pomembnejši rezultati projekta).

S turizmom se ukvarjam že vrsto let, nenazadnje je bila s tega področja že moja diplomska naloga (zanjo sem prejela tudi Prešernovo nagrado Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani). O tem pričajo moje številne reference s tega področja, ki med drugim vključujejo znanstvene objave, nastope na domačih in tujih znanstvenih konferencah, sooblikovanje študijskega programa s področja turizma in mentorstvo diplomskim nalogam s tega področja (glej prilogo 2, v kateri pa navajam zgolj tiste reference, ki so najbolj eksplicitno usmerjene v turizem; tega se, vsaj primerjalno, samostojno ali s sodelavci, lotevam tudi še v nekaterih drugih delih s področja medkulturnosti, jezikovne raznolikosti, strokovnih jezikov, korpusnega jezikoslovja, terminologije ipd.).

Do turizma me je privedlo zanimanje za odnose med jezikom na eni ter kulturo in identiteto na drugi strani. Vsa ta vprašanja so še kako relevantna za področje turizma, sploh če ga opazujemo ne zgolj kot ozko gospodarsko dejavnost, temveč kot sestavljeno dejavnost, ki se oblikuje in ima učinke na skoraj vseh družbenih področjih. In na osnovi svojega dolgoletnega ukvarjanja s tem področjem lahko rečem, da je prav to spoznanje tisto, ki se je tudi v drugih nacionalnih okoljih oziroma v mednarodni turistični stroki uveljavilo šele v zadnjih desetih, petnajstih letih.

2. Utemeljitev turizma kot hitro razvijajoče se sestavljene dejavnosti, stroke, znanosti

Allan Beaver (International Centre of Tourism research, University of Bournemouth, UK), avtor obsežnega (z več kot 6000 gesli) angleškega turističnega terminološkega slovarja *A Dictionary of Travel and Tourism Terminology* iz leta 2005 in Oxfordovega *A Dictionary of Travel and Tourism* iz leta 2012, kot prvo ugotovitev v predgovoru v slovar iz l. 2005 navaja, da je turizem največja industrija na svetu. Poleg tega bi s pogledom v bližnjo preteklost lahko ugotovili, da je turizem tudi ena od najhitreje razvijajočih se industrij na svetu; od prvih začetkov modernega turizma konec 19. stoletja, ki jih je zaznamovala radovednost in želja po

odkrivanju novih krajev, preko hitrega razvoja v 20. stoletju, predvsem masovnega turizma po 2. svetovni vojni, pridemo do današnjih alternativnih oblik turizma, ki temeljijo na interesih posameznikov in posameznih skupin ter ozaveščenem odnosu do okolja oziroma na trajnostnem razvoju turizma.

Pomembno vlogo ima turizem tudi v posameznih nacionalnih gospodarstvih; tako je tudi Vlada Republike Slovenije na podlagi 2. člena Zakona o spodbujanju razvoja turizma na 81. redni seji 11. 5. 2010 pod točko 1 sprejela sklep: »Vlada Republike Slovenije opredeljuje turizem kot enega najpomembnejših gospodarskih oziroma strateških sektorjev, ki ustvarja nova delovna mesta in izrazito pozitivno vpliva na uravnoteženi regionalni razvoj.« (SPIRIT, 2013).

Eden od pokazateljev pomena in dokazov multiplikativnih učinkov te dejavnosti je ta, da ima vrsta držav lastna ministrstva za turizem ali službe v okviru le-teh, poleg tega pa oblikovanje turistične politike zadeva tudi številna druga resorna ministrstva, kot so: ministrstva za gospodarstvo, finance, notranje in zunanje zadeve, socialno politiko, kmetijstvo, okolje, promet, izobraževanje, znanost, šport, zdravstvo itd.

Nekatera družbena področja tako primarno ali vsaj v velikem delu sodijo na področje turizma (gostinstvo, turistično posredništvo, ekonomija, promet), druga pa se v turizem vključujejo občasno oz. v delu svoje dejavnosti (npr. šport, kultura, zdravstvo, izobraževanje, pravo idr.). Tezaver turizma in prostočasnih dejavnosti Svetovne turistične organizacije (World Tourism Organization, 2001) navaja 20 pomenskih področij (*semantic fields*), povezanih s turizmom, Goeldner in Brent Richie (2003, 23–25) jih navajata okrog 30.

Enako je tudi z vedami, ki ta področja preučujejo. Vzporedno s hitrim razvojem turizma se je tudi raziskovanje le-tega v 20. stoletju hitro razvijalo, a je ves čas potekalo v okviru različnih disciplin. Leta 1981 sta Jafari in Ritchie identificirala pet glavnih znanstvenih ved, ki se ukvarjajo z raziskavami turizma, in sicer ekonomijo, sociologijo, psihologijo, geografijo in antropologijo, vendar sta že v nekoliko kasnejši raziskavi l. 1988 Jafari in Aaser v 157 doktorskih disertacijah s področja turizma naštela že petnajst glavnih disciplin za to področje (v: Echtner, Jamal, 1997, 868-869).

S povečevanjem interesa za turizem v okviru obstoječih znanosti pa se je hkrati razvijal tudi koncept turističnih študij kot samostojne discipline, turizem kot stroka oz. strokovna dejavnost je postajal predmet turistične znanosti. Med znanstveniki na področju turizma so mnenja glede tega, ali so turistične študije samostojna disciplina ali le specializirano področje v okviru obstoječih disciplin, bila in so še danes deljena. Tako Echtner in Jamal v znanstvenem članku *Disciplinarna dilema turističnih študij (The Disciplinary Dilemma of Tourism Studies)* l. 1997 pišeta o tem, da je obstoječa teorija turizma fragmentarna in šibka, in si zastavljata vprašanje, ali je možno oblikovati bolj holistično in integrirano teorijo, kar bi turizem opredelilo kot samostojno disciplino (Echtner, Jamal, 1997, 868).

Večpodročnost turizma sili torej k interdisciplinarnemu raziskovalnemu pristopu, toda zaradi večdisciplinarne narave turističnih študij skupna definicija le-teh še danes ni sprejeta (Taillon, 2009, 8). Zaradi tega pluralizma vidikov je »status turistične vede kot enotne discipline dvomljiv«, se pa turistični študiji kažejo kot »institucija, ki upravlja razmerja v turizmu usmerjenih disciplin in s tem preprečuje, da bi se delne teorije utrdile kot teorija turizma« (Wöhler, v: Lebe idr., 2012, 657). Gre za meta raven turistične vede, na katero se dvigne vsaka posamična v turizmu usmerjena veda, ko mora zaradi referenčnih povezav s turizmom razširiti svoj pogled čez svoje specifično strokovno področje (Wöhler, v: Lebe idr., 2012, 656). Konceptualna in metodološka vprašanja na področju turizma lahko turistična veda kot metaznanost rešuje le s svojim transdisciplinarnim poslanstvom, ki zahteva tesno medsebojno povezovanje in usklajevanje različnih znanstvenih ved in teorij (Mikolič, v tisku, a).

3. Turistična terminologija in terminološka veda (v svetu in pri nas)

Večdisciplinarna narava turizma in turistične vede ter odprta vprašanja glede samostojnosti slednje se seveda odražajo tudi v turistični terminologiji.¹ Po Kuhnu (1962, v: Taillon, 2009, 11) obstajajo štiri predpogoji za oblikovanje znanstvene vede, in sicer: nov jezik, ki zmogoče opisati področje raziskav; skupna metodologija raziskav; znanstvene objave; ohranjanje in širjenje znanstvenih spoznanj. Taillon (2009, 12) ugotavlja, da tako kot še ni skupne definicije turistične vede, tako so tudi na področju terminologije še odprta vprašanja.

Vprašanje je torej, ali lahko (že) govorimo o jeziku turizma ali turističnem jeziku. Tako kot se hitro razvija sam turizem in se na osnovi turistične stroke oblikuje turistična znanost, tako se hitro oblikujejo novi znanstveni koncepti in pojmi in tako hitro nastaja in se spreminja tudi izrazje s področja turizma. Prav tako se vzporedno z zavedanjem o večpodročnosti turizma samega in s povečevanjem interesa različnih znanstvenih ved za obravnavo turizma v »turistični jezik« vse bolj vključuje strokovno izrazje vseh teh strokovnih področij in znanstvenih disciplin oziroma raste zavest, da so termini teh strok in ved tudi termini turistične stroke in vede.

Če se je še konec 20. stoletja na turizem gledalo predvsem kot na gospodarsko dejavnost, ki temelji predvsem na turističnem trženju, turističnem posredništvu, gostinstvu in prevozništvu, in se je s turizmom ukvarjalo le nekaj znanstvenih ved, med njimi predvsem ekonomska znanost, sodobni koncepti turizma temeljijo na turizmu kot večpodročni sestavljeni dejavnosti, ki jo proučujejo številne discipline samostojno ali v okviru turističnih študijev kot transdisciplinarne vede. Te koncepte odražajo tudi sodobni turistični terminološki slovarji, leksikoni in enciklopedije.

¹ Čeprav je večdisciplinarnost do določene mere prisotna v vseh strokah, so dileme na tem področju pri nekaterih zelo širokih ali hitro se spreminjajočih se vedah še večje. Tako je podobno kot turizem s celotno družbo zelo povezano področje prava (prim: Visković, v: Jemec Tomažin, 1989, 136). Vendar pa ima evropsko pravo kot stroka za sabo dolgo, večtisočletno tradicijo, za razliko od turizma, ki je mlada in zelo dinamična stroka.

Tako Beaver v uvodu v 2. izdajo svojega angleškega turističnega terminološkega slovarja *A Dictionary of Travel and Tourism Terminology* iz leta 2005 predstavi področja, ki jih slovar zajema: gostinstvo, turistično posredništvo, zunanje zadeve (v povezavi s potnimi listi itd.), promet, zdravstvo, zavarovalništvo, komunikacija in informatika, ekologija, meteorologija idr., in pojasni, zakaj je izpustil geografijo in področja destinacij, kulture, športa in prostočasnih dejavnosti, zakaj pa je vendarle zajel tudi nekatere izraze s področja kulinarike. Ugotavlja, da je izbor področij vedno stvar odločitve avtorja ali založnika, velikokrat pa je zgolj posledica prostorskih omejitev, saj bi delo, ki bi zajelo vsa področja, vključena v turizem, bilo zelo obsežno. Prav tako razloži, da se v terminologijo nekega področja spusti zgolj toliko, kolikor se ta vključuje v turizem, in torej ne zajame celotnega pojmovnega sveta neke stroke. Pomembno je tudi njegovo pojasnilo, da imajo nekateri termini zgolj opisno funkcijo, drugi pa predstavljajo dogovorjeni standard. Kot predstavnik Velike Britanije v pristojnih terminoloških komisijah evropskega organa za standardizacijo (European Standards Institutes) poroča tudi o tem, kako je že na ravni Evropske unije težko dosegati terminološke standarde, ki vedno temeljijo na konsenzu, saj se turistična dejavnost na nacionalni ravni zelo razlikuje. Tako navaja naslednje primere, na katere so naleteli pri postopkih standardizacije: 1. koncepti, za katere ni angleškega izraza; 2. koncepti, za katere ni izraza v vseh jezikih EU; 3. turistične storitve, ki so značilne samo za eno ali nekaj držav EU; 4. termini, ki imajo več pomenov, odvisno od konteksta; 5. različni zakonski predpisi v državah EU. Tako so do številnih definicij prišli z dogovorom zgolj na osnovi najnižjega skupnega imenovalca (Beaver, 2005, VII-XI).

Izbir področij in terminov v jezikovnih priročnikih določenega jezika je torej vedno do neke mere selektiven in je odraz nacionalne specifičnosti turizma neke države. Tudi na Hrvaškem, kjer sta tako turistična dejavnost kot turistična veda dokaj razviti, ima l. 2001 izdani *Rječnik turizma* urednikov Nevenke Čavlek in Borisa Vukonića široko zasnovo, ki razkriva specifičnosti hrvaškega turizma; enciklopedični slovar zajema številna področja: potovanja in turistično posredništvo, gostinstvo in hotelirstvo, promet, management in trženje, šport in rekreacijo, kulturo in ekologijo, turistično geografijo, sociologijo, statistiko idr.

Prav tako tudi zadnja izdaja Enciklopedije turizma (*Encyclopedia of Tourism*, 2013) urednika Jafarja Jafarija in številnih mednarodno priznanih avtorjev zajema pojme in koncepte številnih področij in ved (antropologije, ekonomije, vzgoje in izobraževanja, okolja, geografije, zgodovine, gostinstva, prostočasnih dejavnosti, managementa, trženja, političnih ved, psihologije, rekreacije, religije, sociologije, prometa), ki se jim pridružujejo še gesla, povezana s posameznimi nacionalnimi državami, pomembnimi za turizem, društvi in znanstvenimi revijami.

Pestrost (in pogosto tudi nepretencioznost) pristopov kažejo tudi turistični jezikovni priročniki, zbrani na mednarodnem spletnem portalu Lexicool Tourism Dictionaries (<http://www.lexicool.com/online-dictionary.asp?FKW=tourism>), kjer najdemo 30 terminoloških zbirk, in to od preprostejših enojezičnih in dvojezičnih glosarjev (s 50 do 200, 300 termini) do nekoliko obsežnejših enojezičnih in večjezičnih slovarjev (z 800 do 3000 termini) in korpusov s področja turizma. Tudi tu je izbor terminov od jezikovne zbirke do

jezikovne zbirke različni, odvisen od namena in pristopa avtorja. Nekateri priročniki na tem portalu, nastali na osnovi korpusa turističnih besedil, s primeri jezikovne rabe iz korpusa izpostavijo predvsem potrebo po razumevanju turističnih terminov v konkretnem kontekstu. Na tem portalu zbrani priročniki pa izbora področij in terminov ne utemeljujejo, pa tudi drugih metodoloških informacij večinoma ne navajajo. Čeprav večina teh slovarjev nima namena predpisovati, temveč predvsem opisovati rabo turističnega izrazja, pa so zaradi široke dostopnosti lahko koristni v procesih poenotenja terminologije. Tako je po Vintarjevi že izdaja slovarja ali objava na spletu standardizacijski akt, ki lahko pripomore k poenotenju terminologije določenega področja (Vintar, 2008, v: Žagar Karer, 2011, 51).

Wright (1997, v: Žagar Karer, 2011, 51) pa opozarja, da se je potrebno zavedati škodljivosti prehitre ali neustrezne standardizacije, posebej na področjih, ki se zelo hitro spreminjajo; prav takšno je seveda tudi področje turizma. Zato tudi Žagar Karer, avtorica znanstvene monografije Terminologija med slovarjem in besedilom, poudarja, da mora standardizacija terminologije kot predpisovalni pristop vedno temeljiti na opisu. Prav tako velja, da je za družboslovne in humanistične vede na splošno primernejši opisovalni pristop. Tudi v slovarjih z opisovalnim pristopom pa se normativnost dosega z usmerjanjem s pomočjo kazalk na rabo ustrežnejših ali pogosteje rabljenih terminov (Žagar Karer, 2011, 51).

Za opisovalni pristop pa je poleg konsenza med strokovnjaki pomemben predvsem opis dejanske rabe terminov. Čeprav načeloma terminografija izhaja iz pojmovnega sistema stroke, v katerem so pojmi medsebojno povezani, zaradi česar naj bi bil njihov pomen manj odvisen od sobesedila (Žagar Karer, 2011, 46), pa je danes, predvsem pri hitro razvijajočih se strokah, pri oblikovanju kriterijev terminološkosti merodajna predvsem ustrezna opredelitev sporazumevalnega okolja, v katerem se termin lahko pojavi (Pearson, v Logar, Vintar 2008, 9–10). To pa je najlažje razvidno iz področnih ali specializiranih korpusov. Pri tem se je potrebno zavedati, da so “korpusi strokovnih besedil razrahljali več mej: mejo med terminološko in neterminološko leksiko, mejo, do katere še govorimo o večbesedni poimenovalni enoti in čez katero je že prostor kolokacij, ter mejo, ki določa, ali gre za termin področja, ki ga obravnavamo, ali ne” (Logar, Vintar, 2008, 14).²

² Avtorici Logar in Vintar (2008, 9–10) na istem mestu še natančneje opišeta pomen analize sobesedila in s tem tudi korpusnega pristopa za prepoznavanje terminov, še posebej v strokah, ki jih manj ljudi dojema kot ozko specializirane, kar seveda velja tudi za turistično stroko: »Zadrego, v kateri smo se znašli pri samostalnikih, že prej pa tudi pri glagolih, opisuje že Pearson (1998: 26–28). Avtorica meni, da ostaja soodvisnost med številom ljudi, ki poznajo leksiko določenega specializiranega področja, in percepcijo te leksike kot specializirane: manj, kot je takih ljudi, bolj je verjetno, da bo taka leksika (in področje) dojeta kot specializirana. Kar torej ljudi po občutku usmerja v odgovor na vprašanje, ali je nek leksem termin ali ne, je njegova relativna nepogostost v splošnem jeziku (in torej nerazumljivost pomena) in/ali sporazumevalno okolje, v katerem je rabljen. Pearson tudi ugotavlja, da pogostost v splošnem jeziku ne more biti merodajna za opredeljevanje, katera beseda je termin in katera ni, da pa je sporazumevalno okolje (vključno s sobesedilom), v katerem se pojavlja, pri odgovoru na to vprašanje vsekakor treba upoštevati – še več, avtorica verjame, da je ustrezna opredelitev sporazumevalnega okolja, za katerega je verjetno, da se bo v njem pojavil termin, najboljša pot do ločevanja med terminološko in neterminološko leksiko. Iz navedenega tudi v kontekstu pričujoče raziskave izpeljemo spoznanje, da če je strokovno

Večina področnih korpusov namreč ne odraža le strokovnega jezika, pač pa tudi celoten diskurz nekega področja, v okviru katerega se strokovni izrazi srečujejo s splošno leksiko in strokovni izrazi enega področja s strokovnimi izrazi drugega področja. To velja tudi za turistični korpus TURK (2009), ki zajema različne vrste besedil, od znanstvenih in strokovnih do pravnih, poslovnih, oglaševalskih in publicističnih (glej poglavje 4. 1.). Turizem je namreč strokovno področje, ki posega na različna področja družbenega življenja, poleg tega pa vanj vstopa širok krog uporabnikov, kot turisti smo vsi, vsaj občasno, del turistične diskurzivne skupnosti, ki je zato zelo široka in mobilna. Hkrati pa se turistična znanost šele oblikuje in je tudi zato potrebno zajeti vsa družbena področja in vse ravni družbenega življenja, če želimo uzreti turistični diskurz oziroma področni govor in s tem (nacionalni) turizem v vsej svoji celovitosti. Zaradi tega je torej bolje govoriti o jeziku turizma kot pa o turističnem jeziku, saj prvi izraz ne poimenuje jezika ene stroke, pač pa je to področni jezik, ki vključuje, povezuje, združuje različna področja, stroke, vede.

Področni korpusi kot elektronske zbirke besedil nekega področja so tako zelo dragoceno orodje, če želimo za potrebe terminološkega slovarja priti do opisa dejanske jezikovne rabe na nekem družbenem področju in s tem obenem v slovarju izraziti tudi kulturo naroda in specifične nacionalne stroke. Slednje je za turizem kot stroko, ki ima že v svoji osnovni naravi težnjo po specifičnosti, drugačnosti, še toliko bolj pomembno.

Prav tako je korpusni pristop še posebej koristen, če lahko korpus neposredno povežemo s slovarjem v elektronski obliki (npr. tako, da so primeri rabe v slovarskem sestavku vzeti neposredno iz korpusa in lahko hkrati pregledujemo slovar in korpus, kot je to v primeru TURK-a in TURS-a). Korpus in e-terminološki slovar pa sta zaradi možnosti nadgrajevanja lahko dobra osnova za oblikovanje še drugih jezikovnih priročnikov na področju terminologije, kot sta leksikon in enciklopedija.

Prihodnost terminoloških slovarjev Žagar Karer vidi prav v elektronskem mediju, še posebej v spletu, saj se zaradi boljše in hitre dostopnosti takšnih slovarjev večajo možnosti, da pri nastajanju in urejanju terminologije sodeluje širši krog uporabnikov, ki sicer niso avtorji slovarja. Takih terminoloških slovarjev, ki so postavljeni na splet in vabijo uporabnike k sodelovanju pri nadaljnjem razvijanju terminologije, je danes tudi v Sloveniji že kar nekaj, npr. slovar informatike Islovar (http://www.islovar.org/iskanje_enostavno.asp), slovar terminov v spletnem oglaševanju iPROM (<http://www.iprom.si/slovar.html>) in nekateri terminološki slovarji na spletnem portalu Termania³ (<http://www.termania.net/>), npr.

izrazje lastnost strokovnih jezikov in ga lahko opredelimo le na podlagi sobesedila, je edina sprejemljiva metoda za delo korpusni pristop.«

³ Na spletnem portalu Termania slovenskega podjetja Amebis so do sedaj objavljeni naslednji terminološki slovarji: Bibliotekarski terminološki slovar, Mikrobiološki slovar, Slovar družboslovne informatike, Slovenski medicinski slovar, Računalniški slovarček, Terminološki slovar vzgoje in izobraževanja in Turistični terminološki slovar; od teh so nekateri nastali kot spletna verzija tiskane

Računalniški slovarček (<http://dis-slovarcek.ijs.si>). Seveda pa mora biti terminološko delo tudi v tem primeru odgovorno in vsaj do neke mere nadzorovano (Žagar Karer, 2011, 51). In čeprav je takšen proces dolgotrajnejši – kot ugotavlja tudi Lebetova (2012, VII), sestavljanje originala lahko traja več let, zato se je kdaj potrebno odločiti tudi za hitrejše poti do jezikovnih priročnikov, kot je npr. prevod kakovostnega tujega leksikona – ga je vseeno vredno začeti. Terminološki slovarji so namreč atributi razvitih strok, omogočajo strokovno in jezikovno ustrezno komunikacijo, predlagajo slovensko izrazje za nove predmete in pojme hitro razvijajočih se ali novih strok, odražajo duha in kulturo naroda (če so narejeni na domačem gradivu!) ter odražajo politične tendence (Humar, 2004, 23). Poleg tega večjezični terminološki slovarji omogočajo tudi mednarodno komunikacijo v več jezikih na nekem strokovnem področju. Slovenski turistični terminološki slovar z angleškimi ustreznici v spletnem formatu je kot rastoči slovar slovenskega turizma tako preizkus zrelosti turistične stroke in znanosti, hkrati pa korak naprej k doseganju le-te.

4. Opis Turističnega terminološkega slovarja TURS

Slovenski razlagalni turistični terminološki slovar z ustreznici v angleškem jeziku je nastal v okviru projekta »Turistični terminološki slovar« Znanstveno-raziskovalnega središča Univerze na Primorskem, financer: ARRS, projektni partner: STO, nosilka: dr. Vesna Mikolič, 2008–2011, ki je ob tem imel tudi druge rezultate (glej prilogo 2). Slovar, ki je prosto dostopen na spletnem portalu Termania (<http://www.termania.net/slovarji/78/turisticni-terminoloski-slovar>) in vsebuje pribl. 1000 gesel, je rezultat timskega dela, pri katerem so sodelovali naslednji avtorji: dr. Vesna Mikolič (avtorica in urednica), Maja Smotlak, Klara Šumenjak, dr. Jana Volk, dr. Mojca Kompara, Martina Rodela, Elena Šverko, dr. Jernej Vičič ter zunanji sodelavci, ki so sodelovali v določenih fazah oziroma z občasnimi nasveti: dr. Aleksandra Brezovec, mag. Tomi Brezovec, mag. Marjan Tkalčič in mag. Jernej Zajec. S koristnimi predlogi so pomagali tudi nekateri drugi kolegi, ki se tako ali drugače ukvarjajo s področjem turizma.

Namenjen je široki diskurzivni skupnosti s področja turizma, tistim, ki se s turizmom ukvarjajo kot s stroko ali kot z znanostjo ali pa so njegovi uporabniki: nosilcem turistične ponudbe in turističnim delavcem, novinarjem, prevajalcem, raziskovalcem in udeležencem v vzgojno-izobraževalnem procesu, dijakom, študentom in učiteljem, občasnim organizatorjem turističnih dejavnosti in turistom. Zaradi te široke namembnosti slovarja, ki jo narekuje že sama narava turizma in turističnega diskurza (glej prejšnja poglavja), je bil pri njegovem nastajanju toliko bolj pomemben korpusni pristop, ki je omogočal zajetje terminov iz turističnih besedil različnih vrst in področij turizma. Prav tako postavitev slovarja na spletni portal Termania omogoča široko dostopnost slovarja.

izdaje, drugi pa so se oblikovali neposredno na spletni aplikaciji, prav tako so nekateri zaključene zbirke, drugi so odprti za dopolnjevanje.

Z vidika **makrostrukture** je slovar urejen po abecednem vrstnem redu slovenskih iztočnic; do celotnega seznama slovarskih gesel uporabnik lahko pride prek najnovejšega programa ASPplus podjetja Amebis (<http://www.amebis.si/aspplus>). Sicer pa je na spletnem portalu Termania (<http://www.termania.net/slovarji/78/turisticni-terminoloski-slovar>) omogočeno iskanje po posameznih iztočnicah in vseh sestavinah slovarskega sestavka, tudi po angleški prevodni ustreznici. Prav tako so na uvodni strani Turističnega terminološkega slovarja osnovni podatki o slovarju, podrobnejša pojasnila o sestavi slovarskega sestavka, povabilo k nadaljnjem razvijanju turistične terminologije in dopolnjevanju slovarja in korpusa ter seznam uporabljenih virov, ki se dopolnjuje skladno z nadaljnjo gradnjo slovarja.

V nadaljevanju predstavljamo proces njegove izdelave in ga podrobneje opišemo z vidika njegove **mikrostrukture**.

4. 1. Korpus TURK kot osnova za izdelavo turističnega terminološkega slovarja⁴

Osnova za izdelavo slovarja je bil specializirani jezikovni korpus s področja turizma TURK (<http://jt.upr.si/turk>), ki zajema 30.000.000 besed in je nastal v okviru temeljnega raziskovalnega projekta »Večjezični korpus turističnih besedil – informacijski vir in analitična baza slovenske naravne in kulturne dediščine« istega izvajalca, financerja in iste nosilke v letih 2006–2008. Gre za elektronsko zbirko turističnih besedil v slovenskem, italijanskem in angleškem jeziku, oblikovano na osnovi statistično relevantnih kriterijev in z nizom pomožnih jezikovnih orodij.

Ključni kriterij pri izboru besedil je bila prisotnost besedila v slovenskem jeziku, zato smo k sodelovanju pri izdelavi korpusa pritegnili institucije, pri katerih smo pričakovali, da se bo v njihovih besedilih ob tujejezičnih pojavilo tudi besedilo v slovenščini. Tako so v TURK-u zbrana besedila vseh ključnih institucij, ki se ukvarjajo s turizmom v Sloveniji in tujini od osamosvojitve Slovenije dalje, tj. od l. 1991. Prvo skupino sestavljajo strokovne organizacije, ki se ukvarjajo s turizmom kot dejavnostjo, skrbijo za turistično promocijo in/ali tržijo turistično ponudbo (npr. Slovenska turistična organizacija, Skupnost slovenskih naravnih zdravilišč, Urad za turizem Furlanije Julijske krajine, Agencija Kompas). V drugi skupini so strokovne ali raziskovalne organizacije, ki proučujejo turizem ali skrbijo za razvoj turistične stroke in vede, turistične ponudbe pa ne promovirajo in tržijo neposredno (UP Turistica – Fakulteta za turistične študije, Znanstveno-raziskovalno središče Univerze na Primorskem, Visoka šola za gostinstvo in turizem Bled). V tretji skupini najdemo medije in založbe, ki pišejo o turizmu ali predstavljajo turistično ponudbo (npr. nekatere večje slovenske časopise, kot sta Delo in Dnevnik, ter specializirane revije za turizem, kot je revija Horizont).

Korpus je bil oblikoslovno označen in lematiziran z orodjem TOTALE (Erjavec, 2006), prav tako so bila besedila označena metabesedilno, in sicer glede na prenosnik, lektoriranost,

⁴ Proces izdelave večjezičnega korpusa TURK je bil predstavljen v znanstvenem članku Mikolič, Beguš, Dukič, Koderman, 2008, od koder v glavnem povzemamo tudi opis korpusa v tem poglavju.

jezik, funkcijsko zvrstnost, zvrstnost turizma. Kriterija prenosnika in lektoriranosti sta bila povzeta po korpusu FidaPLUS; osnovni nivo razlikovanja po teh dveh kriterijih predstavljajo oznake 'elektronski' in 'pisni' prenosnik oziroma 'lektorirano' in 'nelektorirano'. Oznake glede na jezik so: 'slovenščina', 'angleščina' in 'italijanščina'.

Osnovna razdelitev besedil glede na funkcijsko zvrstnost je bila povzeta po Mikolič (2007c, 109–11), ki tipologijo besedilnih zvrsti oblikuje glede na namen besedila oz. njegovo vplivanjsko vlogo in nekatere druge okoliščine. TURK tako na osnovnem nivoju razlikovanja besedil glede na zvrstnost ločuje med 'umetnostnimi' in 'neumetnostnimi' besedili, pri čemer prvih korpus ne vključuje. Neumetnostna besedila se nadalje delijo na naslednje velike skupine s podskupinami:

a) besedila z izvršilno vlogo

- pravna besedila, kot so zakoni, pogodbe, odločbe, akti, sklepi ipd.,

b) besedila s spoznavno vlogo

- znanstvena besedila, in sicer 'znanstvene monografije', 'znanstvene članke' ter 'magistrska in doktorska dela',

c) besedila s sporazumevalno vlogo

- strokovna besedila, in sicer: 'naravoslovna in tehnična' ter 'humanistična in družboslovna', slednja se še naprej delijo na 'strokovne monografije', 'strokovne članke', 'poljudnoznanstvene monografije', 'poljudnoznanstvene članke', 'diplomske naloge', 'učbenike' in 'drugo',
- poslovna besedila, in sicer: 'korespondenca' (tu je mišljena običajna pošta) in 'elektronska pošta',
- oglaševalska besedila, in sicer: 'oglasna sporočila', 'letake, prospekte, brošure, kataloge', 'prodajne oglase', 'oglasne na prostem', 'vodnike' in 'drugo',
- publicistična besedila, in sicer: 'novinarski članki', kot so vest, poročilo, članek, komentar, 'strokovni novinarski članki', 'reportaže', 'članki v turističnih prilogah' in 'drugo'.⁵

Besedila so bila glede na zvrstnost turizma označena na osnovi razvrstitve, nastale na osnovi klasifikacije *Tezavra turizma in pristočasnih dejavnosti* Svetovne turistične organizacije (World Tourism Organization, 2001), ki s podrobnim vsebinskim razločevanjem definira 24 vrst turizma; po pregledu dela slovenskih resornih ministrstev in nekaterih temeljnih dokumentov s področja turizma smo zvrstno delitev Svetovne turistične organizacije dopolnili

⁵ Zanimiva je primerjava z delitvijo jezika v pravu, ki ga Visković deli na jezik pravne norme (vsa zakonska in druga besedila, ki predpisujejo, urejajo, določajo), jezik pravne znanosti (vsa znanstvena besedila, članki, monografije, učbeniki, priročniki) in jezik pravne prakse, ki ga uporabljajo strokovnjaki in nestrokovnjaki (dejansko vsi mi) (Visković, 1989, v: Jemec Tomažin, 2000, 135–136).

še z dvema dodatnima vrstama in splošno kategorijo »turizem«, v katero so bila uvrščena besedila, ki jih bodisi zaradi pomanjkanja ključnih pojmov bodisi zaradi prepletanja več vrst turizma ni bilo mogoče umestiti v posamezno vrsto turizma.⁶ Tako so besedila glede na turistično zvrstnost v TURK-u označena z naslednjimi vrstami turizma: kulturni turizem, religiozni turizem, poslovni turizem, industrijski turizem, pustolovski turizem, festivalski turizem, izobraževalni turizem, luksuzni turizem, urbani turizem, podeželski turizem, turizem na kmetiji, gorniški turizem, rečni turizem, obmorski turizem, morski turizem, podzemni turizem, naravni turizem, turizem bližnjih destinacij, zdraviliški turizem, turizem za osebe s posebnimi potrebami, mladinski turizem, turizem za starejše, avtodomni turizem, športni turizem, igralniški turizem, kulinarčni turizem, turizem.

V korpusu turističnih besedil smo besedila razvrščali samo glede na vrsto turizma, ne pa tudi glede na družbeno področje, saj se različna področja vključujejo v različne vrste turizma. Določanje (pod)področja turizma pa je postalo relevantno v procesu identifikacije terminoloških kandidatov pri pripravi terminološkega slovarja, saj je področje lahko pomembno kot kvalifikator posameznega termina.

4. 2. Utemeljitev odločitve za spletni portal Termania kot slovarski nosilec

Pri Terminološkem turističnem slovarju TURS gre za združitev najsodobnejših konceptov na področju turizma, leksikologije in leksikografije. Teoretski pogled na turizem kot široko, sestavljeno dejavnost in na turistično vedo kot metaznanost (glej poglavje 2) je bil osnova za gradnjo večjezične elektronske zbirke besedil korpusa TURK, ki zajema besedila različnih oblik in vrst turizma ter različne besedilne vrste, s čimer smo lahko zajeli številna (pod)področja turizma. Prav zato je bila odločitev za slovar na najsodobnejšem nosilcu, tj. specializiranem slovarskem portalu Termania, zelo logično nadaljevanje našega dela. Ko so nas kmalu po začetku projekta 1. 2008 iz Amebisa, vodilnega slovenskega podjetja na področju jezikovnih tehnologij, obvestili, da ravno tedaj začenjajo razvijati specializirani terminološki portal, ki bo omogočal prosto dostopne spletne slovarske povezave in nadgradnjo oziroma sprotno posodabljanje slovarskih zbirk, smo se tako odločili, da (zaenkrat) odstopimo od načrtovane knjižne izdaje in postanemo njihovi pilotni uporabniki.

Do odločitve za spletni portal je torej prišlo iz štirih razlogov, povezanih z najsodobnejšimi koncepti turizma in leksikologije, in sicer s širšim konceptom turizma, korpusnim pristopom in možnostjo, da se v razvijanje terminologije vključi najširši krog uporabnikov.

Prvi razlog je bil ta, da nam je odločitev o spletnem portalu omogočila graditi slovar že od samega začetka na osnovi širšega koncepta turizma kot sestavljene dejavnosti. Že v prvi fazi smo tako zbrali najpogostejše termine s številnih področij, ki se vključujejo v turizem, z

⁶ Obstajajo različne klasifikacije turizma, ki jih natančneje opisujemo v poglavju 4.5.1. Opis vrst in področij turizma, kjer tudi utemeljimo pojem vrsta turizma, ki vključuje vrste in oblike turizma.

namenom, da se jih bo v prihodnje dopolnjevalo. Če bi sledili prvotnim ciljem, tj. knjižni izdaji po dveh, treh letih terminološkega dela, bi se morali omejiti na katero od turističnih področij v ožjem pomenu besede (ekonomijo, gostinstvo, turistično posredništvo ali promet).

Drugi razlog naše odločitve za spletni portal je povezava med korpusom in slovarjem. Namreč, širokemu konceptu turizma smo lahko sledili tako, da smo se lotili luščenja potencialnih terminov iz celotnega večjezičnega korpusa turističnih besedil TURK in s tem prišli do terminov s številnih področij, relevantnih za slovenski turizem. Na osnovi povezave med korpusom in slovarjem smo z avtomatskim izpisom podatkov na vmesnik portala Termania dobili delno izpolnjen slovarski sestavek, v katerem so posebnega pomena primeri rabe, vzeti iz korpusa. Sodobni korpusni pristop je tako omogočil, da smo ugotavljali dejansko rabo turističnih terminov in na tej osnovi prišli do osnovnega opisa turistične terminologije. Korpus se bo v prihodnje še dopolnjeval, kar bo pomenilo osnovo tudi za novo podatkovno rudarjenje in luščenje terminologije ter iskanje prevodnih ustreznice.

Tretji razlog je narava spletne terminološke zbirke, saj je predvsem za stroke, ki se zelo hitro razvijajo ali/in so zelo široke, takšna aplikacija, ki omogoča sprotno nadgradnjo in sodelovanje najširšega kroga uporabnikov pri preverjanju in nadaljnjem razvijanju terminologije, izjemno koristna ali celo nujna.

Četrty razlog je prosti dostop do spletnega portala, kar omogoča dostopnost široki skupini uporabnikov, ki jim je slovar namenjen.

Slovar na portalu Termania torej ni bila kakšna zasilna, začasna rešitev, pač pa utemeljena izbira, o čemer smo v letnem in končnem poročilu obveščali tudi financerja ARRS. Rezultat projekta je torej skladen s projektno dokumentacijo, ARRS pa je o projektu podal pozitivno oceno.

4. 3. Metode in proces izdelave slovarja

Kot opisujemo v znanstvenem članku Identifikacija terminov za turistični terminološki slovar (Mikolič, Beguš, 2010), je bila iz korpusa turističnih besedil TURK avtomatsko izluščena lista besed (monogramov) in besednih zvez (bi- ali trigramov), urejena po pogostosti od najvišje k najmanjši. Ker so avtomatsko generirani sezname besed predvsem iz večjih korpusov lahko zelo obsežni in je v kasnejši fazi identifikacije terminoloških kandidatov potrebno tudi ročno pregledovanje kandidatov, je bilo potrebno te izjemno dolge sezname primerno avtomatsko skrajšati oz. očistiti.

Sezname smo najprej skrajšali tako, da smo jih prečesali s tujimi (angleškim, italijanskim, nemškim) leksikoni. Računalniški algoritem je tako s seznama izločil vse besede, ki so se pojavljale v naštetih tujih leksikonih. S to odločitvijo smo se zavestno odpovedali iskanju določenih tujk, predvsem v angleškem jeziku, ki so v slovenskem turističnem diskurzu precej pogosti, nekateri pa celo nimajo prevodne ustreznice v slovenščini (npr. *last minute*, *all-inclusive*). Da bi ne izgubili tega, za slovar gotovo pomembnega leksikalnega gradiva, smo seznam kasneje prečesali še s slovenskim, italijanskim in nemškim leksikonom ter tako

pridobili seznam angleških besed, ki je bil uporaben z dveh vidikov: v njem smo lahko z ročnim pregledovanjem identificirali tiste izraze, ki se kot tujke pojavljajo v turističnem diskurzu v slovenščini, prav tako je seznam besed uporaben tudi kot baza angleških prevodnih ustreznice.

Seznam smo nato omejili s tem, da smo določili mejo števila pojavitev, do katerega smo gradivo, pridobljeno iz korpusa, še pregledovali. Logar Berginc in Vintar (2008) ugotavljata, da je v strokovnem jeziku razmerje med specifičnostjo terminološkega poimenovanja in pogostostjo v korpusu pogosto prej obratno- kot premosorazmerna. Tako je tudi v našem primeru meja pogostosti bila postavljena na nizko mejo treh pojavitev (ročno pregledane so bile vse različnice, ki se v korpusu pojavljajo vsaj trikrat).

V naslednjem koraku smo za vsak seznam pripravili nabor besednih vrst, ki jih je program avtomatsko izločil, saj smo zanje lahko z gotovostjo predpostavljali, da ne predstavljajo kandidatov za termine. Take besede so bile vezniki, predlogi, členki, naklonski izrazi, pomožni glagoli, zaimki in prislovi. Kljub pričakovani samostalniškosti terminov smo v fazi pred ročno analizo pustili v naboru terminoloških kandidatov tudi avtomatsko izluščene glagole in pridevnike ter samostalniške besedne zveze, kar se je pokazalo kot dobra odločitev, saj so bili kot termini prepoznani tudi termini teh besednih vrst (glej poglavje 4. 5. 1. Slovnica oznaka, sopomenskost in normativnost). Za tako prečiščene sezname enobesednih in večbesednih enot smo nato oblikovali kriterije terminološkosti, na osnovi katerih je bilo potrebno vse prečiščene sezname ročno pregledati. Pri tem smo izvedli dodatno korpusno poizvedbo: preverili smo pogostost besede in njeno besedilno okolje; besedna skica, ki jo nudi programska oprema SketchEngine (<http://www.sketchengine.co.uk/>), nam je pokazala leksemске povezave; pomembna sta bila tudi interdisciplinarnost raziskovalne skupine in sodelovanje jezikoslovcev s strokovnjaki z različnih turističnih (pod)področij (strokovnjaki iz Fakultete za turistične študije Turistica, Fakultete za humanistične študije Univerze na Primorskem in Slovenske turistične organizacije).

Sledilo je oblikovanje slovarskega sestavka, pri čemer je bilo treba sprejeti odločitev o tem, katere vrste informacij bomo vključili v članek in na kakšen način. Poleg standardnih slovarskih informacij, kot so npr. oznake za besedno vrsto, definicije in prevodne ustreznice v tujem jeziku (pri večjezičnih slovarjih), smo se tu odločili še za določene oznake, ki so specifične za terminološki slovar (npr. kvalifikatorji za strokovno (pod)področje, terminološke kolokacije, sopomenke itd.) (Mikolič, Beguš, 2010, 237–238).

4. 4. Kriteriji terminološkosti in tipologija turistične terminologije

Odločilen kriterij za izbor terminov je bil pomen terminološkega kandidata za področje turizma, bodisi da so to: 1.a) splošnoturistični termini, ki se uporabljajo izključno v turizmu in jih ne moremo uvrstiti v nobeno podpodročje (npr. *turistična dejavnost*, *turistična sezona*) ali b) termini z ožjih turističnih področij, to so področja, ki so v večjem delu vključena v turistično dejavnost oz. so zanje ključna: turistično posredništvo, gostinstvo, promet in

ekonomija oz. turistično trženje (*npr. celovit turistični proizvod, receptivna agencija*), bodisi da so to 2. termini drugega strokovnega/družbenega (pod)področja (*npr. regeneracija, sankališče*) ali pa 3. termini iz splošne leksike (*npr. edinstvenost, obiskovalec*), ki se oboji vključujejo v področje turizma in so s turizmom kot sestavljeno dejavnostjo neločljivo povezani.

Na tem mestu je za nas relevanten Hoffmannov model (1985, v: Vintar, 2008, 38), na podlagi katerega se kandidate za termine lahko razvrsti v tri kategorije, in sicer se v prvo uvršča strokovno specifično izrazje, torej izrazi, ki so rabljeni na nekem specifičnem strokovnem področju, v drugo se uvršča splošno strokovno izrazje, to so izrazi, ki jih sicer zaznavamo kot strokovne, a so skupne številnim strokam, v tretjo kategorijo pa se uvrščajo besede splošnosporazumevalnega, nestrokovnega jezika. Zaradi specifične narave turizma, tj. njegove večpodročnosti, meddisciplinarnosti ter široke in mobilne diskurzivne skupnosti (glej poglavji 2 in 3), je v primeru turističnega terminološkega slovarja nujno upoštevati termine prve kategorije Hoffmanovega modela, to so splošnoturistični termini in tisti z ožjih turističnih področij (*turistična ponudba, receptivni trg, kategorizacija*), in druge kategorije njegovega modela – termini z drugih strokovnih področij (*domača obrt, hiperaktivnost, zmajarstvo*). Tudi Pearson (1998, v Košir, 8) namreč trdi, da je treba vse besede ali besedne zveze, ki imajo specializirano referenco, ne glede na strokovno področje, ki so mu pripadale kot prvotnemu, takrat, ko postanejo del slovarja drugega področja, razumeti tudi kot del terminologije tega drugega strokovnega področja. Tretja vrsta terminoloških kandidatov pa so izrazi, ki se uvrščajo v prvo ali drugo Hoffmanovo kategorijo, hkrati pa so zaradi široke uporabe tudi del splošne leksike (*npr. nahrbtnik, privlačnost, potica*) (Slika 1).

Definicija terminov iz prve skupine je vedno specifična, saj sodijo bodisi med splošnoturistične termine ali termine z ožjih področij turizma, medtem ko pri terminih druge in tretje skupine lahko opazimo polisemijo z besedami iz drugih strokovnih jezikov in splošnosporazumevalnega jezika, zato se pomenske razlage iz druge in tretje skupine pogosto ne razlikujejo veliko od referenčnih slovarjev ustreznih strok ali splošnega slovarja (Mikolič, v tisku, a).

- | |
|---|
| <ol style="list-style-type: none">1. vrsta terminov: termini prve kategorije Hoffmanovega modela, tj. splošnoturistični termini in tisti z ožjih turističnih področij (<i>turistična ponudba,</i> |
|---|

<i>receptivni trg, kategorizacija</i>
2. vrsta terminov: termini druge kategorije Hoffmanovega modela – termini z drugih strokovnih področij (<i>domača obrt, hiperaktivnost, zmajarstvo</i>)
3. vrsta terminov: termini prve ali druge kategorije Hoffmanovega modela, obenem tudi del splošne leksike (npr. <i>dragocenost, nahrbtnik, potica</i>)

Slika 1: Termini v TURS glede na pomen v okviru različnih področij turizma in splošne leksike.

Nekateri termini imajo tako tudi po dva ali več pomenov, od katerih se nekateri uvrščajo med pomene prve vrste terminov, drugi pa med pomene druge ali/in tretje vrste terminov. Tak primer je termin *počitnice* (glej sliko 2), pri katerem prvi pomen sodi na področje vzgoje in izobraževanja, drugi je del splošne leksike, ki je postal pomen splošnoturističnega termina, tretji pomen pa je s področja turističnega posredništva, ki je eno od ožjih področij turizma. Pri tem se drugi pomen ujema z drugim pomenom termina *dopust*, tretji pomen pa s pomenom termina *organizirane počitnice*. Vsi trije pomeni pa so v turističnem korpusu pogosti, zaradi česar so tudi vsi trije pomeni navedeni v slovarskem sestavku, njihova raba pa je razvidna iz primerov iz korpusa TURK. Med terminološke kandidate smo namreč vključili zgolj tiste izraze, pri katerih je vsaj en pomen povezan s turizmom, v slovarskem sestavku pa smo v obliki definicije navedli samo tiste pomene terminov, ki so bili izpričani v TURK-u in torej povezani s področjem turizma.

počitnice samostalnik, mn.

počitniški turizem / vzgoja in izobraževanje (1), turistično posredništvo (3)

1. Čas med dvema šolskima letoma, polletjema, ko ni pouka, predavanj.

2. Oddih in razvedrilo med začasno prekinitvijo dela.

3. Turistični proizvod, ki ga turistični ponudniki oblikujejo kot turistični paket in vključuje daljše bivanje izven stalnega bivališča, namenjeno oddihu, sprostitvi, razvedrilu in zabavi. Organizatorji in prodajalci organiziranih počitnic so dolžni zagotoviti natančne in popolne informacije o rezerviranih organiziranih počitnicah in izpolnjevati pogodbene obveznosti iz pogodbe, ki jo z njimi sklene potrošnik.

○ *šolske počitnice* (1)

○ *preživetni počitnice* (1, 2)

○ *načrtovani počitnice* (2)

○ *oditi na počitnice* (2)

○ *aktivne počitnice v naravi* (2, 3)

○ *družinske počitnice* (2, 3)

○ *kratke počitnice ob koncu tedna* (2, 3)

○ *Izrazito izpostavljen motiv obiska Istre so tako pri anketiranih obiskovalcih kot prebivalcih Slovenije oddih oziroma klasične počitnice ob morju.* (2, 3)

○ *rezervirati počitnice* (3)

○ *Leta 1999 je preko interneta informacije o počitnicah in potovanjih iskalo 21 milijonov ljudi, 6 milijonov pa jih je preko svetovnega spleta opravilo celotno rezervacijo* (STO, 2003, str. 61). (3)

= (2) dopust (2), (3) organizirane počitnice

GL. počitniški, počitnikovanje, počitnikovati, turistični paket

Angleški prevod: **vacation, holidays**

Slika 2: Primer večpomenskega termina (TURS).

Termini imajo lahko več pomenov, ker pripadajo več različnim strokovnim področjem (npr. *prirediti* – prvi pomen s prireditvene dejavnosti, drugi s področja kulture, tretji s področja glasbe, umetnosti, kulture), ali pa so polisemični že znotraj enega področja (npr. *koordinacija* – dva pomena na področju poslovanja). Glede večpomenskosti in sopomenskosti sodobna leksikologija nekoliko odstopa od tradicionalnega koncepta en pojem – eno poimenovanje. Vintar (2008, 20) sicer opozarja, da je zaželeno, da so termini enoznačni oziroma enopomenski vsaj v okviru ene stroke, saj mora biti strokovni jezik čim bolj jasen in nedvoumen. Tudi Bowker in Hawkins (2000, v Košir, 2010, 9-10) enoznačnost uvrščata med najpogostejša načela klasične terminologije, vendar pa obenem govorita o problematičnosti teh načel kljub njihovi neposrednosti in logičnosti; sprašujeta se, ali nista včasih sinonimija in variantnost koristen vidik specializirane komunikacije. Podobno tudi Temmerman (2000, v Košir, 2010, 9-10) zavrača tradicionalno terminološko načelo en koncept – en termin tudi zato, ker izpostavlja, da termini niso dokončni, pač pa se njihov pomen spreminja, hkrati pa se razvija tudi razumevanje posameznih terminov. Kerremans in Temmerman (2004, v Košir, 2010, 9-10) razloge za premik v razmišljanju o terminologiji pripisujeta predvsem prodoru elektronskih korpusov, ki so spremenili delo terminologov, in hkrati prodoru programskih orodij za strojno luščenje terminov. Vse to je povzročilo premik od terminoloških baz

podatkov k terminološkim bazam znanja; sprememba pristopa je prinesla spremembo raziskovanja terminov, ki se po novem raziskujejo v besedilih, na podlagi katerih se odkrivajo semantične povezave med termini. Kerremans in Temmerman ta premik imenujeta ontološki.

Podobno kot Košir (2010, 10) ugotavlja za filmsko stroko, sinonimija izstopa tudi na področju turistične terminologije, saj je turistična stroka, kot že omenjeno, tesno povezana s številnimi drugimi strokovnimi področji, vanj se vključuje širok krog uporabnikov, sama stroka in znanost pa se zelo hitro spreminjata. Zaradi tega so tudi številni termini manj ustaljeni kot v drugih strokah, ki so manj vezane na hitro se spreminjajočo priljubljeno dejavnost, kakršna je turistična. Poleg tega je značilnost slovenske turistične terminologije, ki veliko prispeva k sopomenskosti terminov, tudi ta, da termini pogosto nastajajo pod vplivom angleških terminov. Ob tem pa različni strokovnjaki in publicisti uveljavljajo različne termine, hkrati pa različni avtorji isti izraz včasih uporabljajo v različnih pomenih.⁷

Eden od kriterijev terminološkosti je tudi besedna vrsta; po avtomatskem luščenju so na seznamu terminoloških kandidatov poleg samostalnikov ostali tudi glagoli in pridevniki. Po ročnem pregledu je v naboru terminov ostala večina samostalnikov, v nekaterih primerih pa so prišli v poštev tudi glagoli in pridevniki. Kot ugotavljata Logar in Vintar (2008, 7–8), pridevniki samostojno sicer niso termini, vendar pa vrstni pridevniki skupaj s samostalniki lahko tvorijo stalne besedne zveze. Tako smo v TURS kot samostojne iztočnice uvrstili tiste (izključno) vrstne pridevnike, ki na področju turizma nastopajo pogosto, in to tako v terminoloških stalnih besednih zvezah kot v kolokacijskih zvezah. Pridevnik *turistični* je gotovo eden takih pridevnikov; primere, ko besedne zveze ne zadoščajo kriterijem terminološke stalne besedne zveze, pač pa gre za kolokacije, smo uvrstili med ilustrativno gradivo k pridevniškemu terminu *turistični*.

Tudi kakovostni pridevniki so v turističnem korpusu zelo pogosta besedna vrsta, vendar v glavnem stvarnosti ne označujejo enoznačno, zato jih med termine težko uvrščamo. Nekateri kakovostni pridevniki, ki so del splošne leksike, v turističnem diskurzu s pomočjo določne oblike postanejo vrstni pridevniki in s tem pogosto tudi termini, zato so kot taki tudi uvrščeni v TURS (npr. *družabni*, *edinstveni* – glej poglavje 4. 5. 4. Definicija).

Zahteven proces je bilo tudi ugotavljanje sistemskih lastnosti strokovnih besednih zvez (po Vidovič Muha, 1988) in njihovo ločevanje od kolokacijskih zvez. Vintar opozarja, da je terminološkost besedne zveze izrazito subjektiven pojem, ki je zelo odvisen od vsakokratnega uporabnika terminologije (Vintar, v Logar, Vintar 2008, 13). Seveda tudi terminološke kolokacije predstavljajo pomemben del strokovnega jezika in se zato v slovarskem geslu navajajo kot ponazarjalno gradivo ob ustrezni terminološki iztočnici. Pri prepoznavanju samostalniških besednih zvez kot terminih in ločevanju kolokacijskih besednih zvez od

⁷ O tem, kako sopomenke navajamo v TURS, pišemo v poglavju 4. 5. 1. Slovnčni kvalifikatorji, normativnost in sopomenskost.

stalnih besednih zvez, smo izhajali iz frazeoloških kriterijev ločevanja besednih zvez, in sicer smo samostalniško besedno zvezo prepoznali kot termin in jo uvrstili med iztočnice, če smo jo prepoznali kot stalno besedno zvezo z nadbesednim in stalnim pomenom in obliko (npr. *turistična agencija*, *turistična ponudba*, *turistični obisk*). V nasprotnem primeru je šlo za terminološko kolokacijo, ki smo jo uvrstili med ponazarjalno gradivo (npr. *turistična oddaja*, *turistični namen*, *turistični razvoj*) (Mikolič, v tisku, b).

4. 5. Opis slovarskega sestavka

Poleg standardnih slovarskih informacij, kot so npr. oznake za besedno vrsto, pomenska razlaga in prevodna ustreznica v tujem jeziku (pri večjezičnih slovarjih), smo se pri oblikovanju slovarskega sestavka odločili še za določene oznake, ki so specifične za terminološki slovar. Izhajali smo iz dinamičnega razumevanja slovarskega sestavka, pri katerem so nekatere kategorije obvezne, druge pa ponujene kot možnost dodatnega označevanja iztočnice, kadar je to potrebno (Mikolič, Beguš, 2010).

Med obvezna polja smo tako vključili:

- iztočnico,
- slovnični kvalifikator z oznako besedne vrste in njene morebitne množinske oblike,
- definicijo oziroma definicije, številčene po vrstnem redu,
- ponazarjalno gradivo,
- prevodno ustreznico v angleškem jeziku.

Med dodatna opcijska polja smo vključili:

- normativni kvalifikator,
- kvalifikator za vrsto turizma,
- kvalifikator za (pod)področje turizma,
- kazalko 'sopomenka' (=), kjer obstaja sopomensko razmerje;
- vodilko 'glej tudi' (GL.) za lekseme, med katerimi obstaja skoraj sopomenskost ali navidezna sopomenskost, ter za druga pomensko in besedotvorno oziroma pojmovno sorodna gesla.

V nadaljevanju bomo nekatere od navedenih kategorij podrobneje osvetlili.

4. 5. 1. Iztočnica

Kot iztočnice se pojavljajo vsi izrazi, prepoznani kot termini v procesu avtomatskega luščenja in ročnega pregledovanja terminoloških kandidatov iz korpusa TURK, s pomočjo analiz besednih skic, ki jo nudi programska oprema SketchEngine in v sodelovanju jezikoslovcev s strokovnjaki z različnih turističnih (pod)področij (glej poglavji 4. 3. Metode in proces izdelave slovarja in 4. 4. Kriteriji terminološkosti in tipologija turistične terminologije.).

Kot samostojne iztočnice so navedeni vsi sopomenski izrazi, pri čemer je pri prednostnih sopomenkah prisoten celoten slovarski sestavek, pri neprednostnih sopomenkah pa je ob

slovničnem kvalifikatorju zgolj kazalka 'sopomenka' (=), ki usmerja uporabnika na ustrežnejši sopomenski izraz (glej naslednje podpoglavje 4. 5. 2. Slovnični kvalifikatorji, normativnost in sopomenskost).

Pisna dvojnica ni uvrščena med iztočnice, pač pa je zapisana v okroglem oklepaju takoj ob iztočnici, pri čemer je kot iztočnica naveden bolj uveljavljen izraz; npr. *poskuševalec*, *poskuševalka* (*poizkuševalec*, *poizkuševalka*). To pa ne velja za pisne dvojice prevzetih besed, od katerih je ena bolj, druga manj pisno in govorno udomačena ali prevedena. Ko se dovolj pogosto pojavljata obe, sta tudi kot iztočnici navedeni obe (npr. *catering* in *katering*; *wellness* in *velnes/dobro počutje*), pri čemer velja, da v primerih, ko je udomačeni izraz že dovolj uveljavljen, potem celoten slovarski sestavek zapišemo samo pri njem (npr. *velnes* in *dobro počutje*, ne pa *wellness*); če pa v rabi prevladuje prevzeti izraz z angleškim črkopisom, se celoten sestavek oblikuje zanj in za izraz s podomačenim zapisom (*catering* in *katering*).

Pri poimenovanjih oseb sta navedeni in upoštevani moška in ženska oblika v glavi in definiciji, medtem ko se v ponazarjalnem gradivu nahaja samo v turističnem korpusu TURK izpričana oblika; če sta izpričani obe obliki, navajamo primer rabe za obe (npr. *nutricionist*, *nutricionistka* v glavi in primerih rabe), če pa je samo ena (večinoma je to moška), pa je v primerih rabe samo moška oblika (npr. *kulinarik*, *kulinaričarka* v glavi, v primerih rabe pa samo *kulinarik*).

4. 5. 2. Slovnični kvalifikatorji, normativnost in sopomenskost

Pri oblikovanju slovnične oznake smo upoštevali namembnost turističnega slovarja. Glede na to, da je ta namenjen širokemu krogu uporabnikov, ki jih večinoma zanima predvsem pomen termina, smo se odločili, da od slovničnih podatkov navajamo samo podatek o besedni vrsti ('samostalnik', 'samostalniška besedna zveza', 'pridevnik', 'glagol') in njeni morebitni pogostejši množinski obliki ('navadno mn.'),⁸ ne pa tudi podatka o naglasu, izgovoru in besednih oblikah.⁹ V TURS-u je tako poleg velike večine samostalniških terminov prisotnih tudi 260 samostalniških besednih zvez, od teh največ zvez samostalnikov s pridevnikom v vlogi levega prilastka, 119 pridevnikov in 17 glagolov.

Takoj za slovničnim kvalifikatorjem se le v nekaj primerih nahaja normativni kvalifikator z oznako morebitne manj pogoste rabe termina. Namreč tako kot večina slovenskih terminoloških slovarjev (glej Žagar Karer, 2011, 51) tudi TURS temelji na opisovalnem

⁸ Zaradi večje nazornosti smo tudi slovnične kvalifikatorje izpisali s celo besedo (kratico smo uporabili samo za množino v zvezi 'navadno mn' in za ednino pri edninskih samostalnikih 'ed.').

⁹ Pri tem bi bilo smiselno v prihodnje upoštevati predlog dr. Marka Snoja z Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v pogovoru dne 6. maja 2013, da se vključi vsaj še podatek o besedni obliki, saj so ravno v široki skupini uporabnikov tudi taki, ki ustreznih oblik ne poznajo in bi jim ta podatek prišel prav; kdor jih ne potrebuje ali ne želi, pa te informacije lahko preskoči.

pristopu, saj je za potrebe slovenske turistične stroke pomembno, da najprej ugotovimo, kateri termini in njihovi pomeni so sploh relevantni za področje turizma v Sloveniji, torej kateri se v slovenskih turističnih besedilih najpogosteje uporabljajo in v kakšnih kontekstih. Tako ne moremo govoriti o standardizirani turistični terminologiji, prehitra predpisovalnost bi lahko bila celo škodljiva (glej poglavje 3). Ker pa v slovarju želimo vendarle odgovarjati tudi na občuteno potrebo turistične stroke po pomensko jasni in normativno ustrezni terminologiji, normativnost do neke mere dosegamo tako z normativno oznako glede pogostosti rabe ('redko', 'raba peša') ali pa kazalke 'sopomenka' (=), ki usmeri uporabnika k ustrežnejšemu sopomenskemu izrazu oziroma ustrežnejšemu poimenovanju.¹⁰ Pri tem sta nam glavna kriterija pogostost rabe in slovenski izvor termina.

Oznaka glede pogostosti rabe je redka tudi zato, ker so v TURS zajeti najpogostejši termini posameznih področij turizma; kljub temu ponekod navajamo manj pogosto rabljen termin, ker je bodisi izvorno slovenski (npr. kljub temu, da je pogosteje rabljen izraz *avanturizem* in raba sopomenke *pustolovstvo* peša, navajamo s polnim geslom tudi slednjega), bodisi starinski izraz predstavlja del slovenske kulturne dediščine, kar je za turizem tudi pomembno (npr. starinski izraz za *sejem*, tj. *semenj*) ali pa gre za slovensko novotvorjenko (*dobrojedec* kot sopomenka za *gastronoma*, *gurmana*, *sladokusca*).

Pogostejši so primeri, ko za bolj uveljavljene termine navajamo celoten slovarski sestavek, za manj pogoste ali manj ustrezne termine, ki so sicer tudi izpričani v korpusu, pa navajamo samo iztočnico in njeno slovnično oznako, nato pa s kazalko 'sopomenka' (=) usmerimo uporabnika na ustrežnejši termin (npr. *letališče* in *aerodrom* sta pogosteje rabljena izraza kot *aeroport*, zato je pri slednjem zgolj kazalka na ostala dva termina). Tu se je seveda potrebno zavedati, da sodobna terminološka veda ugotavlja, da načelo en termin – en pomen ne velja vedno in da je sinonimija možna in dragocena tudi v terminologiji (glej poglavje 4. 4. Kriteriji terminološkosti in tipologija turistične terminologije). Kljub temu smo v primeru sinonimije uporabnika večinoma usmerili na izraz, ki najbolj ustreza obema kriterijema, pogosti rabi in slovenskemu izvoru. Če sopomenki enakovredno izpolnjujeta oba kriterija ali pa je en termin bolj rabljen, drugi pa slovenskega izvora, potem navajamo slovarski sestavek v celoti pri obeh iztočnicah in s tem dopuščamo enakovreden status obeh terminov oziroma možnost, da se z dogovorom ali v nadaljnji rabi pride do odločitve o ustrežnejšem terminu.

Predvsem pri večbesednih terminih obstajajo številne oblikovne različice, zaradi česar je odločitev o ustrežnejšem terminu zahtevnejša, po drugi strani pa ravno zaradi te variantnosti oblike termina stroka občuti še večjo potrebo po poenotenju. Tako smo npr. med različicami *celotni/celoviti/integralni turistični izdelek/proizvod/produkt* (v korpusu je možno najti vse možne kombinacije, razen **celotni/celoviti turistični izdelek*) celoten slovarski sestavek

¹⁰ Vintar pojasnjuje, da je pri pojmovnem načelu, ki je osnovno izhodišče terminologije, bolje govoriti o več poimenovanjih za isti pojem kot pa o sinonimiji. V prispevku tudi pri terminih ohranjamo tradicionalni izraz sopomenskost/sinonimija, pri čemer se zavedamo, da gre za vzporednost izrazov, ne pa miselnih konceptov (Vintar, 2008, 27).

oblikovali le za izraz *celoviti turistični proizvod*, za druge različice pa obstaja samo iztočnica, s katere uporabnika usmerimo na sopomenske izraze. »Najbolj slovenski« izraz *izdelek* je v tem pomenu najmanjkrat izpričan (v primeru turističnega proizvoda gre namreč v glavnem za storitve, ne pa za fizične izdelke), ravno tako se redkeje uporablja pridevnik *celotni*, samostalnik *produkt* in pridevnik *integralni* se sicer uporabljata približno enako pogosto kot *celoviti* in *proizvod*, a sta prevzeti besedi, zato se zdi najbolj ustrezní termin *celoviti turistični proizvod*. Pri ostalih sopomenskih izrazih takoj za iztočnico in slovnično oznako kot prvo možnost navedemo najbolj ustrezní izraz, navedemo pa tudi sopomenke, ki nimajo oblikovanega celotnega slovarskega sestavka.¹¹

Tudi v primerih sopomenskosti se držimo temeljnega načela korpusnega pristopa, in sicer da kot sopomenke navajamo samo različice, katerih raba je izpričana v TURK-u. Tako tudi v primerih prevzetih besed navajamo poslovenjeno različico v glavnem le takrat, ko je ta že v rabi; le izjemoma, tedaj ko se pomenske sestavine poslovenjene ustreznice zelo ujemajo s pomenskimi sestavinami prevzete besede in je zato predstavna moč poslovenjenega izraza zelo močna, predlagamo tudi poslovenjeni izraz, čeprav ta ni izpričan v TURK-u. Tak nov, prevedeni izraz se prepozna po tem, da se ne pojavi kot iztočnica, pač pa samo kot sopomenka (npr. termin *receptivna agencija* – njegov sinonim *servisna agencija* je iztočnica, saj je izpričan v rabi, poslovenjeni sinonim *sprejemna agencija* pa ni iztočnica, ker ni izpričan v rabi).

4. 5. 3. Opis vrst in področij turizma

Iztočnici in slovničnim ter morebitnim normativnim kvalifikatorjem v slovarskem sestavku sledijo kvalifikatorji za vrsto in področje turizma.

4. 5. 3. 1. Vrste turizma

Obstajajo različne klasifikacije turizma, ki uporabljajo različne kriterije, odvisne od namena klasifikacije. Pri tem Mihalič (1998) opozarja, da je pri razvrščanju turizma potrebno čim natančneje določiti kriterije delitve; meje med različnimi vrstami turizma so namreč včasih zelo šibke in prehodne, določena vrsta turizma prehaja iz ene oblike v drugo in se združuje v širše skupine.

Tako WTO deli turizem glede na izvor turistov in prostor turistične izmenjave na naslednje **vrste turizma**: domači, mednarodni/meddržavni, receptivni, emitivni, notranji, nacionalni,

¹¹ V primeru sopomenskosti se nam je zdelo smiselno vedno navesti vse sopomenske izraze, izpričane v korpusu, zato da se uporabnik zave te sinonimije; tako tudi v primeru, ko z neprednostnega termina usmerjamo na prednostne iztočnice, navedemo vse sopomenke, a samo priporočena/-e varianta/-e ima/-jo oblikovan celoten slovarski sestavek.

intraregionalni, interregionalni turizem. Poleg tega pa se vrste turizma pogosto ločujejo tudi po naslednjih kriterijih: glede na čas bivanja (npr. izletni, počitniški, potovalni, tranzitni turizem), glede na prostor/lokacijo (npr. urbani, ruralni, planinski, obmorski turizem), glede na strukturo turistov (npr. otroški, mladinski, družinski, turizem za starejše), glede na letni čas (poletni, zimski turizem), glede na intenzivnost koriščenja turističnih zmogljivosti (predsezonski, sezonski, posezonski), glede na vpliv na plačilno bilanco (pasivni, aktivni), glede na organizacijo potovanj (pavšalni, individualni), glede na množičnost (masovni, individualni turizem) (WTO, 2001; Mihalič, 1998; Uvod u turizam).

Zaradi odmika od strategije masovnosti se od 90. let prejšnjega stoletja dalje vse pogosteje uveljavljajo tudi različne **oblike turizma** (lovski turizem, športni turizem, zdraviliški turizem itd.), ki sledijo strategiji diverzifikacije turističnega proizvoda, kar pomeni, da je proizvod oblikovan za določen segment turističnih potrošnikov in prilagojen njihovim specifičnim željam, motivom in pričakovanjem (Uvod u turizam).

Iz podobnega razloga, tj. iskanje novih konceptov turizma, ki bi bili bolj prilagojeni okolju in potrebam sodobnega človeka, nastajajo **koncepti turizma**, kot so trajnostni turizem, zeleni turizem, alternativni turizem, postmoderni turizem (Uvod u turizam). Obstajajo pa tudi pojmi, ki izražajo koncept in pojavno obliko turizma hkrati, kot npr. aktivni turizem, ekoturizem.

V prikazih turistične zvrstnosti za potrebe TURK-a in TURS-a in prav tako v slovarskih definicijah vrste in oblike turizma poimenujemo s skupno kategorijo 'vrste turizma', saj so meje med vrstami in oblikami večkrat krhke oz. se kriteriji prepletajo in povezujejo (kot npr. podeželski turizem, turizem na kmetiji, planinstvo/gornišstvo – na eni strani gre za vrste turizma glede na prostor/lokacijo, na drugi pa za oblike turizma, v okviru katerih je turistična ponudba prilagojena turistovemu motivu po spoznavanju podeželskih/kmečkih opravil, dejavnosti in po bivanju v naravnem okolju oziroma njegovi potrebi po rekreaciji). Vrste turizma kot pojavne oblike turizma (po Mihalič, 1998) pa ločujemo od zgoraj omenjenih konceptov turizma, le pojme, ki izražajo koncept in pojavno obliko hkrati, uvrščamo prav tako pod vrste turizma.

Tako imajo v slovarju termini oznako za vrsto turizma, kadar se njihov pomen (vsaj v pretežnem delu) uvršča v pomensko polje določene vrste turizma oziroma ko je njegova raba izpričana v besedilih te vrste turizma. Kot smo pojasnili že v poglavju 4. 1., so bila namreč že besedila v korpusu TURK označena z vrsto turizma. Pri pomenski analizi terminov pa se je pokazalo, da so termini specializirani za več vrst turizma, kot smo jih upoštevali v TURK-u; tako smo 27 vrstam turizma iz korpusa dodali še nove. Na drugi strani pa nismo zasledili terminov naslednjih vrst turizma, ki smo jih predvideli v korpusu: industrijski turizem, turizem bližnjih destinacij, turizem za starejše.

Tako se trenutno v slovarju termini glede na turistično zvrstnost razvrščajo v naslednjih **43 vrst turizma**: adrenalinski turizem, avtodomni turizem, ekoturizem, festivalski turizem, gorski turizem, igralniški turizem, izletni turizem, izobraževalni turizem, jamski turizem, kulinarični turizem, kulturni turizem, lovski turizem, luksuzni turizem, mladinski turizem,

morski turizem, naravni turizem, navtični turizem, obmorski turizem, planinski/gorniški turizem, počitniški turizem, podeželski turizem, podzemni turizem, poslovni turizem, potovalni turizem, prireditveni turizem, pustolovski turizem, rečni turizem, rekreacijski turizem, religiozni turizem, romarski turizem, sejemski turizem, seksualni turizem, socialni turizem, športni turizem, turizem dobrega počutja/velneški turizem, turizem na kmetiji, turizem za osebe s posebnimi potrebami, urbani turizem, vinski turizem, zabavišni turizem, zdraviliški turizem, zdravstveni turizem, zimski turizem. Poleg tega so v slovarju definirani še naslednji koncepti turizma: alternativni turizem, aktivni turizem (koncept in pojavna oblika), trajnostni turizem in postmoderni turizem.

Nekateri termini so relevantni za več vrst turizma (npr. *aromatični* – kulinarčni turizem, zdraviliški turizem, *eksotika* – pustolovski turizem, luksuzni turizem), drugi so v določenem pomenu relevantni za eno vrsto turizma, v drugem za drugo, kar je označeno s številko, pod katero je navedena definicija ustreznega pomena (npr. *cvetenje* – naravni turizem (1), vinski turizem (1), morski turizem (2), *vinotoč* – vinski turizem (1, 2), kulinarčni turizem (1, 2), turizem na kmetiji (2), podeželski turizem (2)), tretji pa se ne uvrščajo v nobeno posebno vrsto turizma, pač pa so relevantni za turizem na splošno, zato v teh primerih ni tovrstne oznake (npr. *dvodnevni, turistična agencija*).

vinotoč samostalnik

vinski turizem (1, 2), kulinarčni turizem (1, 2), turizem na kmetiji (2), podeželski turizem (2) / vinarstvo, enologija, kulinarika

1. Točilnica, prodajalna vina zlasti za pitje zunaj lokala.

2. Strežba in prodaja vina in drugih alkoholnih in brezalkoholnih pijač lastne pridelave; ob tem lahko vinogradnik v primernih prostorih na svoji domačiji ponudi tudi preprostejše domače jedi (hladne prigrizke, domač kruh, domače pecivo). Hrano in pijačo lahko v vinotoču strežejo in prodajajo vse leto, dokler imajo svojo lastno pijačo.

○ *razvoj vinotočev (1, 2)*

○ *koprski vinotoč (1, 2)*

○ *Komerciala je obsegala potniško službo, skladišči v Kopru in Ljubljani, transportni park, vinotoč ter vodenje te službe z odgovarjajočimi zaposlenimi. (1)*

○ *Tako vinotoč kot osmica smeta gostom nuditi lastno pijačo, hladne prigrizke ter domač kruh in domače pecivo. (2)*

GL. vinoteka, vinska klet, osmica

Angleški prevod: **wine shop, wine tavern, taproom, wine bar**

Slika 3: Primer termina, ki se z različnimi pomeni uvršča v različne vrste turizma (TURS).

4. 5. 3. 2. Področja turizma

Prav tako so v slovarju prisotna številna področja in vede, ki se vključujejo v turizem kot sestavljeno dejavnost. Podobno kot pri oznaki za vrsto turizma tudi področna oznaka kaže na predvideno pretežno rabo termina na določenem družbenem področju oziroma v določeni stroki ali vedi. Tako je bil za potrebe terminoloških oznak za področje turizma upoštevan seznam, povzet po Goeldner in Brent Richie (2003, 23-25), ki smo ga v prvi fazi dopolnili z

nekaterimi pomenskimi področji, navedenimi v *Tezavru turizma in prostočasnih dejavnosti* Svetovne turistične organizacije (WTO, 2001), ter nekaterimi področji, ki so se zdela še relevantna za turistično dejavnost ob pregledu področij dela vseh ministrstev slovenske vlade (spletne strani ministrstev RS).¹² Ob samem oblikovanju slovarskih sestavkov, pomenski analizi in analizi rabe določenega termina pa se je pokazalo, da je teh področij še več.

Tako so v slovarju TURS termini s kar 81 področij, od tega 6 ožjih turističnih področij (ekonomija, gostinstvo, nastanitvena dejavnost, promet, turistično posredništvo, turistično trženje). Naštevamo jih glede na število terminov z oznako tega področja:

- **nad 40 terminov:** kulinarika (75), šport (74), gostinstvo (70), ekonomija (60), medicina (50), umetnost (43), promet (44),
- **med 20 in 40 termini:** geografija (28), nastanitvena dejavnost (33), posredništvo in turistično posredništvo (3 + 21 = 24), trženje in turistično trženje (15 + 16 = 31), umetnostna zgodovina (26), psihologija (39), sociologija (32), arhitektura (27), enologija (32), etnologija (35), kmetijstvo (20), poslovanje (20), prostočasne dejavnosti (31), umetnostna zgodovina (26), vinarstvo (34), zabava/razvedrilo (21), zgodovina (20),
- **od 5 do 20 terminov:** botanika (7), filmska umetnost (6), gastronomija (7), glasba (7), gospodarstvo (7), igralništvo (8), izletništvo (5), jamarstvo (8), kemija (5), književnost (5), komunikacija (5), kongresna dejavnost (5), konjereja (5), kultura (13), planinstvo/gornišstvo (16), pomorstvo (5), pravo (15), prireditvena dejavnost (13), pustolovstvo (8), promocija (6), sejemska dejavnost (7), trgovina (5), urejanje prostora (12), velneška dejavnost (10).
- **pod 5 termini:** alpinizem (4), arheologija (2), bibliotekarstvo (2), cvetličarstvo (2), dietetika (4), diplomatska dejavnost (4), ekologija (2), energetika (1), gledališka umetnost (4), gozdarstvo (3), gradbeništvo (1), informatika (2), infrastruktura (3), javna uprava (3), javna varnost in policija (1), kamnoseštvo (4), kiparstvo (3), knjigotrštvo (1), kozmetična industrija (2), lovstvo (2), mlekarstvo (2), novinarstvo (2), oblikovanje (2), ornitologija (2), poštna dejavnost (4), prehrabena industrija (3), religija (3), ribištvo (4), tehnika (1), vzgoja in izobraževanje (2).

¹² Prvotni nabor predvidenih področij turizma: ekonomija, pravo, geografija, zgodovina, umetnost, umetnostna zgodovina, arhitektura, urbanistično in regionalno planiranje, antropologija, sociologija, komunikologija, jezikoslovje, psihologija, etnologija, kemija, medicina, botanika, ekologija, agronomija, gozdarstvo, veterinarstvo, lovstvo, ribištvo, kulinarika, šport, alpinizem, jamarstvo, javna uprava, zdravstveno varstvo in zdravstveno zavarovanje, javna varnost in policija, promet, logistika, zaposlovanje, vzgoja in izobraževanje, prostočasne dejavnosti, novinarstvo (povzet po Goeldner in Brent Richie, 2003, 23-25, World Tourism Organization, 2001, spletne strani ministrstev RS).

Številni termini so lahko skupni dvema, trema ali, sicer redkeje, še več področjem (npr. *aromatični* – kulinarika, medicina, *kategorizacija* – pravo, gostinstvo, *prvobitni* – sociologija, psihologija, etnologija), nekateri se v določenem pomenu uvrščajo na eno, v drugih pomenih na druga področja, kar je označeno s številko, pod katero je navedena definicija ustreznega pomena (npr. *aranžiranje* – gostinstvo (1), trgovina (1), cvetličarstvo (1), oblikovanje (1), umetnost (2), glasba (2), *aranžma* – turistično posredništvo (1), cvetličarstvo (2), oblikovanje (2), umetnost (3), glasba (3)). Termini, ki ne sodijo na nobeno posebno področje, pač pa so splošnoturistični termini, oznake področja nimajo (npr. *turistična sezona*, *dogodivščina*).

aranžma samostalnik

turistično posredništvo (1), cvetličarstvo (2), oblikovanje (2), umetnost (3), glasba (3)

1. Vnaprej pripravljen turistični proizvod, ki ga organizator potovanja sestavi iz vsaj dveh delnih turističnih proizvodov za neznanega kupca. Najbolj pogosti turistični aranžmaji so počitnice, potovanja in izleti.

2. Na estetski način urejeno cvetje za dekoracijo.

3. Priredba nekega umetniškega dela (skladbe, dramskega dela ipd.) določeni zasedbi oziroma izvedbi.

○ *letalski aranžma* (1)

○ *potovalni aranžma* (1)

○ *Če stranka ne more plačati akontacije ob prijavi, se vseeno lahko sprejme rezervacija aranžmaja, vendar mora stranka plačati akontacijo v roku 24 ur.* (1)

○ *Prinesemo naš pisni idejni načrt ter se dogovorimo o cvetličnih aranžmajih ter ostalem okrasju, kot so povezovalni trakovi in majhni aranžmaji za gumbnice.* (2)

○ *Besedila pesmi je do sedaj pisala Anja, vendar smo v zadnjem času tudi ostali člani prijeli za svinčnike, aranžmaje delamo skupaj kot dobro utečena ekipa.* (3)

= (1) paketni aranžma, (1) pavšalni proizvod, (1) turistični aranžma, (1) turistični paket, (3) priredba

GL. paket

Angleški prevod: **tour package (1), flower arrangement (2), arrangement (3)**

Slika 4: Primer večpodročnega turističnega termina (TURS).

Oznaka vrste in (pod)področja turizma nista obvezni, pač pa dodatni opcijski polji v slovarskem sestavku, prav tako tovrstno označevanje vedno vključuje tudi določeno mero interpretativnosti, saj je kljub analizi konteksta rabe termina, ki jo omogoča korpusni pristop, od posameznega označevalca odvisno, ali in katero vrsto in področja turizma bo prepoznal kot relevantno za obravnavani termin. To je še posebej zahteven proces pri terminih, ki se uporabljajo v besedilih, za katera je značilna prisotnost in prepletanje več vrst in področij turizma. Kljub povedanemu pa se označevanje po vrsti in (pod)področju turizma zdi pomembno za kasnejše raziskave turizma, predvsem pa se na tak način izrazijo specifikke slovenskega turizma. Če so se po korpusnem pristopu tako pokazali kot najpogostejši termini s področij kulinarike, športa, gostinstva, ekonomije, medicine, umetnosti in prometa (precej več kot 40 terminov se uvršča na ta področja), pomeni, da imajo ta področja v okviru slovenskega turizma nedvomno velik pomen; tako npr. medicina v okviru zdraviliškega in zdravstvenega turizma, kar lahko razberemo tudi iz analize razvoja slovenskega turizma po

slovenski osamosvojitvi, v kateri avtorji ugotavljajo, da se je v tem obdobju z razvojem zdraviliške infrastrukture zdraviliški turizem močno učvrstil v turistični ponudbi Slovenije (Brezovec idr., 2011, 37–38).

4. 5. 4. Definicija

Iztočnicam, slovnični oznaki, oznaki za vrsto turizma in področni oznaki sledi definicija. Če ima termin več pomenov, so definicije oštevilčene. V takih primerih so oštevilčeni tudi vsi drugi elementi slovarskega sestavka (s številko v oklepaju), tako da je razvidna povezava z ustrežno definicijo (glej slike 2, 3, 4). Če so pomeni med seboj povezani, so razvrščeni od širšega k ožjim pomenom, sicer pa od pogostejšega k manj pogostemu.

Definicije so večinoma pomenskosestavinske (slika 5), v okviru besednih družin (npr. *animacija*, *animacijski*) pa tudi sklicevalne (slika 6).

animacija samostalnik

prireditveni turizem, kulturni turizem in druge vrste turizma / zabava/razvedrilo
Storitvena dejavnost, usmerjena h kratkočasenju, zabavanju, navduševanju in spodbujanju skupine turistov.

- *turistična animacija*
- *program animacije*
- *otroška animacija*
- *Turistična animacija pomeni tudi organiziranje raznih dogodkov v turističnem kraju ali hotelu.*

= animiranje

GL. animacijski, animator

Angleški prevod: **(tourist) entertainment, (tourist) animation**

Slika 5: Primer pomenskosestavinske definicije (TURS).

animacijski pridevnik

prireditveni turizem, kulturni turizem in druge vrste turizma / zabava/razvedrilo
Nanašajoč se na animacijo.

- *animacijski program*
- *animacijska ponudba*
- *animacijska dejavnost*
- *Osnovi dejavnosti te ravni je organizator potovanj, osnovni dobavitelji pa ponudniki spremnih storitvenih dejavnosti (transportne, prenočitvene, animacijske itd.).*

GL. animacija, animator, animiranje

Angleški prevod: **(tourist) entertainment, (tourist) animation**

Slika 6: Primer sklicevalne definicije (TURS).

Definicije so oblikovane v obliki povedi, pri čemer je prvi del večinoma nestavčni, stavčni vzorec pa navadno nastopi v drugem delu po podpičju (krajša pojasnila) ali piki (daljša pojasnila; glej sliko 10). V tem delu so podane dodatne informacije, pogosto povezane s pomenskim premikom, ki ga termin določenega področja ali izraz iz splošnosporazumevalnega jezika pridobi z rabo na področju turizma. Prav tako so v drugem delu lahko podane dodatne, enciklopedične informacije (glej sliko 3 – *vinotoč* (2) in sliko 4 – *aranžma* (1)).

Zanimivo je opazovati, kako splošna leksika z nadgradnjo splošnega pomena pridobi ožji pomen in postane termin v okviru turistične stroke. Tako v primeru pridevnika *edinstven* kakovostni pridevnik s pomenom »ki zelo izstopa po pomembnosti, vrednosti« (SSKJ, slika 7) v turističnem diskurzu pridobi dodaten, bolj natančen pomen »enkraten, edini take vrste in zato izstopa po pomembnosti, vrednosti« (TURS, slika 8) in določno obliko, s tem postane vrstni pridevnik in tudi turistični termin.

edinstven -a -o prid. (ī) **1.** nav. ekspr. *ki zelo izstopa po pomembnosti, vrednosti*: to je zate **edinstvena** prilika; **edinstvena** skulptura; **edinstveno** doživetje / sprejem je bil nadvse veličasten, **edinstven**; **edinstvena** lepota jezera / on je **edinstven** človek *izreden, čudovit* **2.** knjiž. *edino pravi, edino mogoč*: užitek mu pomeni **edinstveni** smisel življenja **edinstveno** prisl.: **edinstveno** oblikovan obraz; sam.: rad bi doživel nekaj velikega, **edinstvenega** ♪

Slika 7: Slovarski sestavek za izraz *edinstven* v Slovarju slovenskega knjižnega jezika (SSKJ).

edinstveni pridevnik

Ki je enkraten, edini take vrste in zato izstopa po pomembnosti, vrednosti.

- *edinstveni muzej*
- *edinstveni naravni pojavi*
- *Šele zdaj Reka dokončno vstopa v divje podzemlje, v svoj edinstveni podzemeljski kanjon, ki nima primere.*
- *Vsi dogodki pa težijo k temu, da so na nek način edinstveni, saj s tem organizatorji želijo pritegniti čim več obiskovalcev.*
- *Zahvaljujoč tem izbiram je planinska koč L'Albergh prva planinska koč v Evropi in, če smo natančni, edinstveni namestitveni objekt v pokrajini Piemont, ki je pridobil prestižno evropsko nagrado EU Marjetica.*

GL. edinstvenost

Angleški prevod: **unique**

Slika 8: Slovarski sestavek za termin *edinstveni* v Turističnem terminološkem slovarju (TURS).

Ko pojmovna vsebina pridobi posebno vlogo v okviru turistične dejavnosti, to izrecno zapišemo v drugem delu definicije (v nestavčni obliki največkrat za vejico, v stavčni pa za podpičjem v prvi in edini povedi ali za piko v novi povedi) ali pa je vloga razvidna že samo iz kvalifikatorja za vrsto turizma in področje ter iz ponazarjalnega gradiva.

Tako se definicija termina zdravstvena dejavnost v TURS-u razlikuje od definicije istega termina v Slovenskem medicinskem slovarju v drugem delu, kjer je zapisano: “Kot del sistema zdravstvenega varstva je na voljo tudi turistom; pogosto je tudi storitvena dejavnost v turizmu, največkrat v zdraviliškem turizmu, in kot taka del ponudbe zdravstvenega in/ali zdraviliškega turizma.” (TURS, glej sliki 9, 10).

dejavnost -i ž delo, vezano na določeno področje

/.../

Razložene stalne zveze: /.../

zdravstvena ~ ukrepi in aktivnosti, ki jih opravljajo zdravstveni delavci in sodelavci pri varovanju zdravja, preprečevanju, odkrivanju in zdravljenju bolnikov in poškodovancev na primarni (osnovna zdravstvena dejavnost, lekarniška dejavnost), sekundarni (specialistična, ambulantna in bolnišnična dejavnost) in terciarni ravni (dejavnosti klinik in inštitutov ter zdravstvenih zavodov);

/.../

Slika 9: Slovarski sestavek za termin *zdravstvena dejavnost* v Slovenskem medicinskem slovarju (Slo.med.slovar).

zdravstvena dejavnost samostalniška besedna zveza

zdravstveni turizem, zdraviliški turizem / medicina

Dejavnost, ki zajema zdravljenje in varovanje zdravja na primarni (osnovna zdravstvena dejavnost, lekarniška dejavnost), sekundarni (specialistična, ambulantna in bolnišnična dejavnost) in terciarni ravni (dejavnosti klinik in inštitutov ter zdravstvenih zavodov). Kot del sistema zdravstvenega varstva je na voljo tudi turistom; pogosto je tudi storitvena dejavnost v turizmu, največkrat v zdraviliškem turizmu, in kot taka del ponudbe zdravstvenega in/ali zdraviliškega turizma.

○ *zdraviliška zdravstvena dejavnost*

○ *Kot predlog za izboljšanje obstoječega stanja bi za Terme Lendava kot podjetje, kjer je zdravstvena dejavnost prav tako ena glavnih dejavnosti, bilo zelo koristno zaposlene poslati na občasna izobraževanja in usposabljanja na temo strokovnosti in uspešne komunikacije z gosti.*

GL. dejavnost, zdraviliška dejavnost, zdravljenje, zdravstvena težava

Angleški prevod: **medical service, health service**

Slika 10: Slovarski sestavek za termin *zdravstvena dejavnost* v Turističnem terminološkem slovarju (TURS).

Pri nekaterih terminih pa je vloga pojmovne vsebine v okviru turizma razvidna iz kvalifikatorjev in ponazarjalnega gradiva, saj se ti termini uporabljajo izključno v okviru navedenih vrst turizma ali turističnih (pod)področij in tega v definiciji ni potrebno dodatno izpostavljati (sliki 11, 12).

hidroterapija -e ž zdravljenje z vodo (s kopelmi, vodnimi napravami)

Slika 11: Slovarski sestavek za termin *hidroterapija* v Slovenskem medicinskem e-slovarju (Slo.med.e-slovar).

hidroterapija samostalnik

zdraviliški turizem / medicina

Vrsta zdravljenja bolezni in poškodb, pri katerem se uporablja kopeli in vodne naprave.

- hidroterapija s kromo- in aromaterapijo
- Ob poslopju sta bila velik bazen s 16 kabinami in vodno zdravilišče po Priessnitzovi metodi (Vincenc Priessnitz, rojen 1799, je bil utemeljitelj moderne hidroterapije) in z Riklijevimi parnimi posteljami.

GL. aromaterapija, elektroterapija, fizioterapija, talasoterapija, termoterapija

Angleški prevod: **hydrotherapy**

Slika 12: Slovarski sestavek za termin *hidroterapija* v Turističnem terminološkem slovarju (TURS).

Vsekakor je v slovarju z definicijo naveden samo tisti pomen termina (ali več pomenov), ki je relevanten (so relevantni) za področje turizma. Definicije smo bodisi sestavljali na novo s pomočjo različnih virov in literature (zakonodaje in drugih uradnih dokumentov, strokovne in znanstvene literature, splošnih, strokovnih in terminoloških slovarjev, leksikonov, enciklopedij itd.) bodisi smo prilagodili definicije iz splošnih slovarjev ali slovarjev drugih strok. Če se pomen termina v okviru turistične stroke ne razlikuje bistveno od splošnega pomena ali pomena druge stroke, tudi definicija ni bistveno drugačna; kot pa smo videli zgoraj, v večini primerov pride do pomenskega premika, zato smo že obstoječe definicije v strokovnih ali splošnih slovarjih v TURS-u prilagodili in dopolnili tako, da zajemajo specifični pomen, ki ga termini pridobijo z vstopom na področje turizma. Vir za definicijo in druge elemente slovarskega prispevka je ob koncu vsakega prispevka viden na uredniškem portalu, na prosto dostopni vstopni strani v slovar pa je ob osnovnih informacijah o slovarju naveden celoten seznam virov.

4. 5. 5. Ponazarjalno gradivo

Definiciji sledi ponazarjalno gradivo, ki je pisano v ležečem tisku in vsebuje kolokacijske in stavčne zglede dejanske rabe terminov, nanizane v alinejah, označenih s krožci. Zgledi so avtentični in, razen v nekaj maloštevilnih primerih, vzeti iz korpusa TURK. Pri zapisu so bile vnesene osnovne pravopisne korekture (korekture ločil, zatipkane napake ipd.), ostalo ostaja v izvorni obliki; s tem je ohranjen izvorni slog turističnega diskurza, hkrati je besedilo mogoče hitro poiskati v korpusu.

Pri razvrščanju ponazarjalnega gradiva smo se večinoma držali naslednjih meril:

- od enega do štirih zgledov rabe za eno definicijo, redko več (samo v primerih, ko se je več primerov rabe kazalo relevantnih za razumevanje termina),
- najprej so nanizani kolokacijski, nato stavčni zgledi; zgledi so samo stavčni, če v korpusu ni bilo najti relevantnih kolokacijskih besednih zvez.

Ožji in širši kontekst terminov se je pokazal za zelo pomembnega pri prepoznavanju terminov, saj je bilo šele s pomočjo analize sporazumevalnega okolja mogoče natančno določiti njihov pomen. Kot je bilo že na več mestih poudarjeno, se pri mladih, večdisciplinarnih in hitro razvijajočih se disciplinah, kjer se pojmovni sistem gradi hkrati z rabo v širši diskurzivni skupnosti, termini v veliki meri oblikujejo skozi rabo. Tako bo lahko tudi uporabnik šele s pomočjo ponazarjalnega gradiva popolnoma razumel pomen in vlogo termina v okviru turistične dejavnosti. To je nedvomno pomembno tudi za konstituirajočo se turistično znanost, ki tako lahko na trdnejših temeljih, tj. na zgledih dejanske rabe, oblikuje svoj pojmovni aparat in vzpostavlja razmerja med različnimi strokami in vedami, ki sestavljajo to transdisciplinarno znanost. Hkrati pa so v ponazarjalnem gradivu razvidne specifične slovenskega turizma oziroma pojmovni svet, značilen za tiste turistične discipline, ki so tesno povezane s slovenskim turizmom.

4. 5. 6. Kazalka in vodilka

Pod kazalko 'sopomenka' (=) so navedeni sinonimi, ki so tudi sami iztočnice v slovarju, bodisi s celotnim slovarskim sestavkom bodisi s kazalko na prednostni termin. Maloštevilni so primeri, da sinonima ne najdemo med iztočnicami, kar pomeni, da v rabi ni izpričan, ga pa vseeno priporočamo v rabo (npr. *sprejemna agencija* kot sopomenka *receptivni agenciji*) (glej poglavje 4.5.2. Slovnični kvalifikatorji, normativnost in sopomenskost).

Če pod iztočnico ni slovarskega sestavka, pač pa samo slovnična oznaka in kazalka 'sopomenka' (=), pomeni, da je termin izpričan v rabi, da pa se priporoča raba sinonima, ki mu kot iztočnici sledi celoten slovarski sestavek. Če je več sinonimov (dva ali več) pisanih s celotnim slovarskim sestavkom, pomeni, da je raba vseh zaenkrat enako ustrezna (glede na pogostost in ustaljenost rabe ter domači/tuji izvor).

Če je sinonimnih izrazov več, so vsi navedeni pod kazalko 'sopomenka'(=), vendar se priporoča raba samo tistih, ki imajo zapisan celoten slovarski sestavek.

Če ima sopomenko samo posamezni pomen večpomenskega termina v iztočnici, je takoj za kazalko v okroglem oklepaju zapisana številka, ki ustreza številki definicije tega pomena, tako da je jasno, da izhajamo iz pomena pod to številko in se sopomenka nanaša samo nanj. Tako ima npr. pri terminu *priređiti* prvi pomen sopomenko *organizirati*, vendar je *organizirati* sopomenka samo v svojem drugem pomenu, kar pa je označeno v okroglem oklepaju za to sopomenko (glej sliko 13).

priređiti glagol

priređitvena dejavnost (1), kultura (2, 3), umetnost (3), glasba (3)

1. Omogočiti, da se kak javni dogodek začne, uresniči.

2. Prilagoditi nek izdelek določenemu namenu (ciljni publiki, mediju ipd.).

3. Prilagoditi neko umetniško delo (skladbo, dramsko delo ipd.) določeni zasedbi oziroma izvedbi.

○ *V večnamenski dvorani Modri hram s 150 sedeži je mogoče prirediti bankete, predavanja ali posvete ter poročna in druga slavlja. (1)*

○ *Tine Mihelič, eden izmed naših najplodovitejših piscev alpinističnih in gorniških vodnikov, je zadnjo knjigo namenil tujim obiskovalcem slovenskih gora. Njim je tudi priredil izbor in opise skoraj 50 visokogorskih tur in okoli 35 lažjih izletov. (2)*

○ *Kot pravi Janko Samsa, ima vsaka vas svoj glas in tako so si bili tudi vozovi različni. Vsak lastnik je svojega priredil svojim lastnim potrebam in lahko bi rekli, da je bil vsakdo nekakšen mali izumitelj. (2)*

○ *Na tem koncertu smo z gosti, mešanim pevskim zborom Sv. Mihael in otroškim pevskim zborom z Olševka, predstavili ljudske in umetne pesmi, ki jih je uglasbil ali priredil skladatelj, zborovodja in pedagog Ciril Pregelj. (3)*

= (1) organizirati (2)

GL. aranžiranje, aranžma, priredba, prireditev

Angleški prevod: **to host (1), to organise (1), to adapt (2), to arrange (3)**

organizirati glagol

poslovanje, prireditvena dejavnost

1. Narediti, da kaj deluje, poteka.

2. Omogočiti, da se kak javni dogodek začne, uresniči.

○ */.../ organizirati in razvijati izdelavo krajevno značilnih turističnih spominkov in drugih izdelkov zanimivih za turiste /.../ (1)*

○ *Nobene prireditve ni težko organizirati tudi na najvišji ravni, ko ima organizator na razpolago denar. (2)*

= (2) prirediti (1)

GL. prireditev

Angleški prevod: **to organise (1, 2), to host (2)**

Slika 13: Sopomenskost prvega pomena termina *priređiti* in drugega pomena termina *organizirati* (TURS).

Pod vodilko 'glej tudi' (GL.) so navedene izpeljanke, sestavljanke, zloženke, besedne zveze, ki vsebujejo obravnavano iztočnico, in pojmovno bližnji strokovni izrazi, ki so vsi tudi sami iztočnice v slovarju. Razvrščeni so po abecednem vrstnem redu.

4. 5. 7. Prevodna ustreznica

Angleške ustreznice smo prevajali samostojno oziroma ob pomoči ustreznih virov, navedenih v seznamu virov in literature. Prav tako smo kot bazo angleških prevodnih ustreznic uporabili seznam angleških besed, ki smo ga pridobili, ko smo seznam terminoloških kandidatov iz večjezičnega korpusa TURK prečesali s slovenskim, italijanskim in nemškim leksikonom (glej poglavje 4. 3. Metode in proces izdelave slovarja).

Iskanje prevodne ustreznice na področju turizma je zahteven proces, saj kot ugotavlja Beaver (2005, VII-XI) in kar smo izpostavili že v 2. poglavju, v turizmu obstajajo koncepti, za katere ni angleškega izraza, ali pa koncepti, za katere ni izraza v vseh jezikih EU. Prav tako so turistične storitve, ki so značilne samo za eno ali nekaj držav EU, ali pa imajo države EU različne zakonske predpise.

Kot primer različne realnosti, ki se kaže v specifičnih slovenskih turističnih storitvah, navajamo primer termina *turistična kmetija*, ki označuje popolnoma drugo stvarnost kot npr. ameriški "guest ranch" ali angleški "farm cottage" ali "vacation farm". V prvem primeru gre za ranč (SSKJ ga definira kot: "v ameriškem okolju *veliko živinorejsko posestvo*"), ki ga turisti obiščejo z namenom podoživljati zgodovino ameriškega Divjega zahoda, medtem ko gre v drugem primeru za to, da si najameš hišo na angleškem podeželju, si kuhaš sam in hodiš na izlete v naravo. Tako termina *turistična kmetija*, ki izraža specifično slovensko turistično ponudbo, kjer je največji poudarek na doživetju pristnega kmečkenga okolja z domačo hrano in kmečkimi opravili, ne moremo prevajati z omenjenimi angleškimi in ameriški poimenovanji, pač pa s specifičnim prevodom *tourist farm* (ali samo *farm*). Tako so se odločili tudi Slovenska turistična organizacija in sami ponudniki teh storitev, kar je razvidno iz vseh spletnih objav. Poleg tega pa se na spletu na *tourist farm* naleti tudi v Avstraliji, Estoniji, Kolumbiji itd.

Glede različnih konceptov, ki obstajajo v okviru različnih nacionalnih turističnih strok, pa naj omenimo terminološke besedne zveze z jedrnim samostalnikom *ponudba*: *gostinska ponudba*, *kulinarična ponudba*, *primarna turistična ponudba*, *sekundarna turistična ponudba*, *turistična ponudba*. Medtem ko se ti koncepti gotovo uvrščajo med temeljne koncepte v slovenski turistični stroki in se isti temin uporablja celo za različne, čeprav sorodne koncepte (npr. *gostinska ponudba*), zaradi česar so ti termini v turističnih besedilih različnih zvrsti zelo pogosti, pa so v angleških tekstih redkejši oziroma se namesto njih pojavljajo ožja ali bolj konkretna poimenovanja (npr. namesto o *primarni turistični ponudbi* se govori o *tourist*

attraction, namesto o *sekundarni turistični ponudbi* pa o *tourism infrastructure and services*). Tako se npr. *turistična ponudba* pojavi v korpusu TURK kar 8341, *tourist offer* pa sicer zasledimo dokaj pogosto v angleških prevodih slovenskih besedil v korpusu TURK, manj pogosto v naključnih angleških besedilih na spletu, angleški turistični slovarji (npr. Beaver, 2012; Lexicool.com) pa ga ne navajajo. Podobno je tudi z v slovenščini zelo pogostim terminom *gostinska ponudba*, ki ima za prvi pomen, tj. »ponudba celotne gostinske dejavnosti, ki obsega pripravo in strežbo jedi in pijač ter nastanitev gostov; pogosto del turistične ponudbe« (TURS), angleško ustreznico *hospitality offer*, ki pa je omenjeni slovarji tudi ne navajajo. Jo pa zato vključujeta in opisujeta njen koncept dve novejši strokovni monografiji s področja gostinstva:

- Alan Clarke, Wei Chen (2007): *International Hospitality Management. Concepts and Cases*. Elsevier Ltd.:
»The **hospitality offer** takes many forms, the hotel room, the coffee or should that be low-fat latté, the restaurant, the time share and so on.«
- David Bowie, Francis Buttle (2011): *Hospitality Marketing. Principles and Practice*. Elsevier Ltd.:
The physical environment (or physical evidence) consists of the tangible features of the **hospitality offer** – the external appearance of the premises (the landscaping, lightning, and signage) and the internal layout (decor, furniture and furnishings).

Zdi se, kakor da v slovenščini raje uporabljamo pojme, ki holistično pogledajo na to, kar ponujata turizem in gostinstvo, medtem ko v angleščini *ponudbo* pogosteje opišejo s pomočjo konkretnih elementov te ponudbe. Če so slovenskim konceptom najbližje angleške ustreznice izpričane v strokovni literaturi, vsaj v nekaterih slovarjih ali v rabi, smo mnenja, da jih je smiselno uporabiti, tudi če niso zelo pogoste, saj odražijo specifičen pogled na stvarnost.

Podobno je tudi s kulturno specifičnimi izrazi, največkrat so to izrazi s področja kulinarike (npr. *potica*, *gibanica*, *bakala*, *žlikrofi*, *čevapčiči*) ali etnologije (*osmica*). Ti poimenujejo povsem specifično stvarnost, ki predstavlja slovensko kulturno dediščino in sta tako sam pojav kot tudi poimenovanje zanj za turizem posebne vrednosti. Takšne termine prevajamo samo opisno, ob njih pa ohranjamo izvirno slovensko poimenovanje, ki ga kvečjemu v zapisu prilagodimo angleščini (npr. *prekmurska gibanica (layered pastry with poppy seeds, walnuts, apples, raisins, and cottage cheese filling from Prekmurje region, Slovenia)*; *čevapčiči (grilled Balcan sausages)*).

Na drugi strani pa pogosto naletimo na primere, ko obstaja za en slovenski večpomenski termin več angleških ustreznic, saj ima vsak pomen svojo angleško ustreznico, kar nam lahko pomaga tudi pri natančnejšem določanju pomena slovenskega termina, kot npr. pri terminu *turistična zmogljivost* (glej sliko 13):

1. turistična zmogljivost – tourism capacity (1), tourism carrying capacity (1),
2. turistična zmogljivost – tourism facilities (2), accomodation facilities (2),
3. turistična zmogljivost – accomodation capacity (3).

turistična zmogljivost samostalniška besedna zveza, navadno mn.

gostinstvo (2, 3), nastanitvena dejavnost (2, 3)

1. Zmožnost turistične destinacije in njene turistične infrastrukture, da lahko naenkrat sprejme določeno število turistov, pri čemer je potrebno upoštevati pozitivne in negativne vplive turizma na okolje in lokalno skupnost.

2. Nastanitvena in druga turistična infrastruktura.

3. Zmožnost nastanitve v turističnem objektu, ki se izraža s številom sob in ležišč, ki so na voljo turistom v posameznih mesecih; pri ležiščih štejemo stalna in pomožna ležišča.

○ Če turistični proizvod opredelimo v času, ko je turist izven kraja stalnega bivališča, razpade na tri glavne sestavine, ki so: privlačnost destinacije, turistične zmogljivosti v destinaciji ter dostopnost destinacije. (1)

○ /.../ boljša zapolnitev turističnih zmogljivosti, zlasti v nizki sezoni /.../ (2)

○ Trenutno so poletne turistične zmogljivosti (48.000 postelj v hotelih, apartmajih, zasebnih sobah, kampih) skoraj dvakrat večje kot pozimi, tako da v turizmu ni veliko zaposlenih, ki bi delali vse leto. (3)

= (2, 3) nastanitvena kapaciteta, (2, 3) nastanitvena zmogljivost, turistična kapaciteta

GL. kapaciteta, zmogljivost

Angleški prevod: **tourism capacity (1), tourism carrying capacity (1), tourism facilities (2), accomodation facilities (2), accomodation capacity (3)**

Slika 14: Primer slovenskega večpomenskega termina z več angleškimi ustrezniciami (TURS).

5. Prednosti in omejitve TURS-a

Iz vsega povedano lahko povzamemo, da je slovenski turistični terminološki slovar z angleškimi vzporednicami TURS zasnovan na sodobnem konceptu turizma kot transdisciplinarne dejavnosti, ki ga omogočata povezava s korpusom zvrstno in področno raznolikih ter avtentičnih turističnih besedil TURK in spletna postavitve na portalu Termania. S temi orodji je mogoče razvijati turistično terminologijo tako, da se omogoča koordinacijo med različnimi področji in vedami, ki se vključujejo v turistično stroko in turistično znanost. Tako se vzpostavljajo razmerja med terminologijo različnih ved in tistim delom njihove terminologije, ki se vključuje v turizem, in vzpostavlja pregled nad presečno množico različnih ved in področij, ki jo predstavljajo prav turistične študije kot metaznanost, kot transdisciplinarna znanost. To je namreč mogoče samo z nenehnim preverjanjem rabe terminov in razmerij med njimi v konkretnih besedilih (korpus TURK) in z vključitvijo najširšega kroga izvajalcev in uporabnikov turističnih storitev v proces nadaljnega razvijanja turistične terminologije (prek spletnega portala Termania). S tem ko se upošteva govor celotne področne govorne (diskurzivne) skupnosti, turističnega strokovnega in znanstvenega jezika, se lahko razvija tudi turizem kot mlada znanstvena disciplina. Hkrati pa je na ta način slovarska zbirka tudi odraz slovenskega turizma in kot tak tudi predstavlja pomembno informacijsko bazo za nadaljnje raziskave turizma in slovenske terminografije. Prav tako je izdelani slovar pomembna osnova za nastajanje manjših tematskih slovarskih zbirk za

posamezna (pod)področja turizma v najrazličnejših oblikah oziroma za oblikovanje obsežne zbirke slovenskega turističnega besedja.

Če povzamemo v nekaj točkah, so **prednosti TURS-a**:

1. sodobni koncept turizma,
2. sodobni korpusni pristop,
3. rastoča slovarska zbirka na javno dostopnem spletnem portalu,
4. sodelovanje širokega kroga zainteresiranih uporabnikov,
5. upoštevanje področnega govora celotne področne govorne skupnosti,
6. razvidne specifike slovenskega turizma,
7. možnost izvoza v tiskano verzijo oz. osnova za slovarje, leksikone, enciklopedije po posameznih področjih turizma ali turizem v celoti v različnih izdajah/oblikah.

Pravzaprav je prav široka, dinamična in transdisciplinarna narava turistične dejavnosti tista, ki narekuje uporabo sodobnih jezikovnih tehnologij in, obratno, slednje (korpus in spletni portal) predstavljajo idealne metode prav za dejavnost, kakršna je turizem.

Ob tem se zdijo omejitve takšnega pristopa manj pomembne, čeprav jih je potrebno poznati in pozorno ter odgovorno obravnavati. Pasti za turistično terminologijo se skrivajo prav v sami naravi turistične dejavnosti in pristopih sodobne jezikovne tehnologije. Zaradi širokega koncepta turizma, korpusnega pristopa in sodelovanja široke mreže uporabnikov pri razvijanju terminologije slovarska zbirka lahko postane neobvladljiva in navidez nesistematičen in selektiven nabor strokovnih izrazov. Zaradi upoštevanja avtentičnih besedil turističnega diskurza v celoti (in ne le turističnih znanstvenih besedil) so termini manj specifični, slovar je širši in bolj strokovni¹³ kot pa terminološki v ožjem pomenu besede.

Zaradi širokega nabora terminov z različnih turističnih (pod)področij, korpusnega pristopa, sodelovanja širokega kroga uporabnikov in same narave turizma, se torej lahko pokažejo naslednje **omejitve TURS-a**:

1. slovarska zbirka lahko postane neobvladljiva,
2. nevarnost selektivnega nabora strokovnih izrazov,
3. širši, manj specifični termini.
4. dolgotrajnost gradnje slovarja.

Ti terminološki procesi pa so v veliki meri že sami po sebi vključeni v turizem kot izrazito sestavljeno dejavnost, hkrati pa v današnji družbi Želetova takšne procese prepoznava tudi v drugih sferah, in sicer ugotavlja, da »razvojno širjenje funkcijskosti jezika in s tem širjenje tudi specializiranega pomenja na različna področja – t. i. širša terminologizacija – gre lahko

¹³ Žagar Karer (2011: 81) govori o strokovnem slovarju kot podzvrsti terminoloških slovarjev tedaj, ko je ta namenjen širši strokovni javnosti in zajema različna strokovna (pod)področja znotraj enega področja, zato težko zajame pojmovni svet vsake stroke posebej; kot primer takšnega tipa slovarja navaja Splošni tehniški slovar (STS) in Slovenski tehnični slovar (STS A–B).

(ponovno) tudi v smer determinologizacije; gre za pomensko razširjanje oz. posploševanje«, in obratno, da gre «pomensko zakroženje leksema iz splošnega pomena v strokovni pomen in potem spet v splošni pomen, tj. splošna leksika > terminologizacija > determinologizacija > splošna leksika« (Žele, 2008, 458–459).

S klasičnim pristopom, tj. sledenjem zgolj (še ne dokončno dodelanemu) pojmovnemu sistemu posameznih ožjih področij turizma, ne ozirajoč se na dejansko rabo in ne upoštevajoč tudi drugih, ravno tako oz. morda vedno bolj pomembnih turističnih področij, bi se morda izognili terminološki negotovosti, ki izhaja iz sodobnih pomenskih procesov terminologizacije in determinologizacije. Po drugi strani pa bi turistično vedo, prvič, omejili še vedno zgolj na ekonomsko, gostinsko, posredniško in prometno dejavnost, drugič, pa bi nekatere koncepte zožili na koncepte enega dela stroke, posameznega pogleda. Če želita turistična stroka, in še posebej turistična znanost, tudi v Sloveniji, podobno kot drugod po svetu, priti do trdnejšega dogovora o svojih temeljnih pojmovnih (pod)sistemih, potrebujeta najprej pregled dejanskih jezikovnih procesov na področju lastne terminologije. In prav to vrzel je zapolnil slovar TURS.

6. Pomen TURS-a in pogled naprej

Pomen TURS-a se kaže v tem, da je oblikovan na osnovi simbioze med sodobnim konceptom turizma in sodobnimi jezikovnimi tehnologijami. To omogoča prepoznavanje sodobnih jezikovnih procesov v razvoju turistične terminologije in ob hkratnem upoštevanju pasti, ki jih skrivajo ti procesi, tudi doseganje velikih učinkov za slovenski turizem, slovensko družbo in turistične študije kot transdisciplinarno vedo. Dosežki projekta Turistični terminološki slovar so naslednji:

- Opravljeno je bilo pomembno pionirsko delo na področju slovenske turistične terminologije: na osnovi sodobno zastavljenega koncepta turizma in v skladu s tem oblikovane klasifikacije zvrsti in vrst turističnih besedil je bil urejen osnovni nabor terminov z različnih turističnih področij in vrst turizma.
- Oblikovana je bila tipologija slovenske turistične terminologije; s tem je bila prvič mogoča analiza vrst turizma in področij, ki se vključujejo vanj, in bo mogoče tudi v prihodnje spremljati specifični razvoj slovenskega turizma, ki se kaže prav v specifičnem naboru vrst in področij turizma.
- Na tej osnovi smo utemeljili jezik turizma kot področni jezik oziroma jezik turističnega diskurza, ki v široki področni govorni (diskurzivni) skupnosti vključuje, združuje strokovne jezike različnih področij, strok, ved in jih obenem povezuje s splošnim jezikom.
- Kot tak je jezik turizma odraz in orodje transdisciplinarne turistične vede, ki za svoj razvoj zahteva tesno sodelovanje in usklajevanje različnih znanstvenih ved in teorij.
- Oblikovani slovar prinaša dober pregled dinamičnih jezikovnih procesov in stanja na področju turistične terminologije.

- Hkrati slovar predstavlja izdelan terminografski model za področje turizma in sodobno tehnološko orodje, enostavno za uporabo, tako za sestavljalce kot za uporabnike.

Kot tak je TURS **pomemben temelj in ogrodje za nadaljnje delo**, ki ga načrtujemo v naslednjih korakih:

- razdelitev terminov v skupine po posameznih v TURS-u evidentiranih področjih;
- oblikovanje skupin strokovnjakov s posameznih v TURS-u evidentiranih področij, ki pri svojem poklicnem delu skrbijo za razvoj turistične terminologije, in sicer iz naslednjih okolij: Univerze na Primorskem, v tem okviru predvsem Fakultete za turistične študije, in drugih slovenskih visokošolskih in raziskovalnih institucij, ki delujejo na področju turizma, gospodarskih in negospodarskih organizacij, ki so ponudniki turistične dejavnosti ali pa so z njo kako drugače povezani (Spirit, Turistično-gostinska zbornica, turistična združenja in društva itd.); te skupine bodo dopolnjevale sezname do sedaj zbranih terminov po posameznih področjih in oblikovala nove slovarske sestavke;
- sprejemanje predlogov najširšega kroga uporabnikov preko spletnega portala;
- oblikovanje ožje uredniške skupine s predstavniki zgoraj omenjenih skupin, ki bo sprejemala dokončne odločitve, tudi predpisovalne narave;
- obravnava iz korpusa TURK pridobljenega seznama angleških izrazov in dopolnjevanje geslovnika s pomočjo tujih slovarjev in enciklopedij turizma tedaj, ko bomo ugotovili, da ni slovenskih izrazov za nekatere pojme, ter poskus tvorjenja novih slovenskih izrazov;
- vključitev najpomembnejših slovenskih in mednarodnih kratic s področja turizma;
- povezava s temeljnim raziskovalnim projektom Slovenska nacionalna identiteta v luči turističnega diskurza (UP ZRS, financer: ARRS, nosilka: dr. Vesna Mikolič, 2013–2016), v okviru katerega bomo z novejšimi besedili nadgrajevali korpus TURK, ki bo osnova tudi za luščenje novih terminov za TURS;
- možnosti mednarodnih povezav, npr. s Hrvaško in Italijo, kjer že obstaja interes, da skupaj razvijamo dalje večjezični korpus turističnih besedil, ki bo osnova za nadaljnje medjezikovne in medkulturne raziskave;
- možnost izvoza TURS v tiskano verzijo, ki ga kot posebno aplikacijo razvija podjetje Amebis, zaradi česar bo TURS lahko dobra osnova za slovarje, leksikone, enciklopedije po posameznih področjih ali za turizem v celoti v različnih izdajah/oblikah.

7. Zaključek ali V želji, da bi nas turizem združeval ...

Iz prikazanega je razvidno, da je raziskovalno delo na področju turizma na UP ZRS rezultat skrbnega načrtovanja; projekti se namreč nadgrajujejo in razvijajo področje turizma v skladu z najsodobnejšimi mednarodnimi raziskavami v okviru te discipline. V vseh projektih so bili uresničeni vsi glavni cilji.

Skupaj s številnimi posamezniki in institucijami, ki delujejo na področju turizma in se po svoji profesionalni dolžnosti ukvarjajo z razvijanjem turistične terminologije, nameravamo dalje graditi rastočo slovarsko zbirko slovenskega turizma kot pomembnega

družbenorazvojnega in strokovno-znanstvenega interdisciplinarnega področja, zbirko, kakršne tudi v drugih jezikih na področju turizma šele nastajajo. Na tej osnovi se bodo lahko izdelovali oz. dopolnjevali tudi slovarji, leksikoni in enciklopedije turizma za posamezna področja turizma ali turizem v celoti v različnih oblikah (tiskane izdaje, CD-romi, spletne izdaje itd.).

Prav tako smo prepričani, da lahko prav področje turizma pomembno prispeva k oblikovanju vizije razvoja slovenske družbe nasploh. Tako smo že začeli z oblikovanjem široke mreže sodelavcev na področju turizma in izven njega, ki bodo tako ali drugače sodelovali pri nalogi novega raziskovalnega projekta, v katerem imamo namen identificirati in povezati značilnosti slovenske družbene identitete in elemente turistične prepoznavnosti Slovenije. Prav te bi morale v obliki družbenega konsenza postati osnova za strategijo nadaljnega razvoja na vseh področjih slovenske družbe in nedvomno je trenutna kriza zadnji čas, da takšna strategija nastane. Naša prizadevanja bodo šla tudi v smeri, da izsledki raziskave ne bodo ostali v predalu.

Viri in literatura:

Beaver, Allan (2005): *A dictionary of travel and tourism terminology*. Oxon: CABI Publishing.

Beaver, Allan (2012): *Oxford Dictionary of Travel and Tourism*. Oxford University Press. Current Online Version.

<http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780191733987.001.0001/acref-9780191733987> Dostop: 10. 5. 2013.

Bogataj, Janez, Janša-Zorn, Olga, Šajn, Srečko (ur.) (2006): *Turizem smo ljudje: zbornik ob 100-letnici ustanovitve Deželne zveze za pospeševanje prometa tujcev na Kranjskem, Turistične zveze Slovenije in organiziranega turizma v Sloveniji: 1905-2005*. Ljubljana: Turistična zveza Slovenije.

Bowie, David, Buttle, Francis (2011): *Hospitality Marketing. Principles and Practice*. Elsevier Ltd.

Brezovec, Aleksandra (2012): Podobe turizma: od konceptualnih dilem do dinamičnega soustvarjanja pomenov. *Družbosl. razpr.* 28, 70, 89-108.

Brezovec, Tomi, Brezovec, Aleksandra, Planinc, Tanja, Čivre, Žana, Černič, Polona, Puklavec, Maša (2011): *20 let turizma samostojne Slovenije: analiza slovenskega turizma od leta 1991 do 2010*. Portorož: Fakulteta za turistične študije Turistica, 2011. http://issuu.com/slovenia/docs/20_let_turizma_final Dostop: 17. 5. 2013.

Alan Clarke, Wei Chen (2007): *International Hospitality Management. Concepts and Cases*. Elsevier Ltd.

Čavlek, Nevenka (ur.), Vukonić, Boris (ur.) (2001): *Rječnik turizma*. Zagreb: Masmedia.

Dekleva, Marija Majda, Stanič, Ivan, Rožič, Marjan, Lah, Avguštin, Pergar, Janez (1998): Razvoj turističnih krajev: udeležba krajanov. *Turistična misel*, 6. Ljubljana: Turistična zveza Slovenije.

Echtner, Charlotte M., Jamal, Tazim B. (1997): The Disciplinary Dilemma of Tourism Studies. *Annals of Tourism Research*, Vol. 24, No. 4, pp. 868-883.

Erjavec, Tomaž (2006): Multilingual tokenisation, tagging, and lemmatisation with totale. V: *Abstracts / 9th INTEX/NOOJ Conference, Belgrade, Serbia, June 1-3, 2006*. Belgrade: Faculty of Mathematics, University of Belgrade.

Goeldner, Charles R., in Richie, J. R. Brent (2003): *Tourism. Principles, Practices, Philosophies*. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

Gorjanc, Vojko (2010): Terminološko načrtovanje in upravljanje terminologije. *Slavistična revija*, 58, 1, 95–104.

Gorjanc, Vojko, Logar, Nataša (2007): Od splošnih do specializiranih korpusov - načela gradnje glede na njihov namen. V: Orel, I. (ur.): *Razvoj slovenskega strokovnega jezika*, (Obdobja, Metode in zvrsti, 24). Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik, 637–650.

Gosar, Anton (2008): Sodobni turistični migracijski tokovi s posebnim ozirom na Slovenijo po vstopu EU. V: Bufon, Milan (ur.): *Na obrobju ali v osredju?: slovenska obmejna območja pred izzivi evropskega povezovanja*. Knjižnica Annales Majora. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, 305-348.

Humar, Marjeta (ur.) (2004): *Terminologija v času globalizacije: zbornik prispevkov s simpozija Terminologija v času globalizacije*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Založba ZRC.

Humar, Marjeta (2009): Položaj in prihodnost slovenske terminologije in terminografije. V: Ledinek, Nina, Žagar Karer, Mojca, Humar, Marjeta (ur.): *Terminologija in sodobna terminografija*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 41–46.

Jafar Jafari (ur.) (2013): *Encyclopedia of Tourism*. Routledge.

Jafari, Jafari & Aaser, D. (1988). Tourism as the subject of doctoral dissertations. *Annals of Tourism Research*, 15, 407-429.

Jafari, Jafar, & Ritchie, J. R. Brent (1981). Towards a framework of tourism education: Problems and prospects. *Annals of Tourism Research* 8, 13–34.

Konečnik Ruzzier, Maja (2010). *Trženje v turizmu*. Ljubljana: Meritum.

Košir, Mateja (2010): *Slovenska filmska terminologija v korpusu filmskih kritik*. Magistrsko delo. Univerza v Novi Gorici, Fakulteta za humanistiko.
<http://www.ung.si/~library/magisterij/slovenisti/2Kosir.pdf>. Dostop 20. 4. 2013.

Kotler, Philip R., Bowen, John T., Makens, James (2009): *Marketing for Hospitality and Tourism*. Pearson.

Krivic, Matevž (2013) – *korespondenca po e-pošti*.

Kržišnik, Erika (1994): Frazeologija kot izražanje v »podobah«. Križaj Ortar, Martina/Bešter, Marja/Kržišnik, Erika: *Pouk slovenščine malo drugače*. Trzin: Different. 91–103.

Ledinek, Nina, Žagar Karer, Mojca, Humar, Marjeta (2009) (ur.): *Terminologija in sodobna terminografija*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Lexicool.com – *Lexicool.com Tourism Dictionaries*.

<http://www.lexicool.com/online-dictionary.asp?FKW=tourism>. Dostop 4. 5. 2013.

Logar Berginc, Nataša, Vintar, Špela (2008): Korpusni pristop k izdelavi terminoloških slovarjev: od besednih seznamov in konkordanc do samodejnega luščenja izrazja. *Jezik in slovstvo*, sep.-okt. 2008, 53, 5, 3–17.

Logar, Nataša (2009): Korpusi v terminografiji: umik potrebe po introspektivni presoji. V: Ledinek, Nina, Žagar Karer, Mojca, Humar, Marjeta (ur.): *Terminologija in sodobna terminografija*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 319–328.

Mihalič, Tanja (1998): *Vodnik po ekonomiki turizma*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Mikolič, Vesna (2007a): Izrazi moči argumenta v turističnooglaševalskih besedilih. V: Orel, Irena (ur.). *Razvoj slovenskega strokovnega jezika*, (Obdobja, Metode in zvrsti, 24). Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik, 153–161.

Mikolič, Vesna (2007b): Modifikacija podstave in argumentacijska struktura besedilnih vrst. *Slavistična revija*, jan.-jun. 2007, 55, 1/2, 341–355.

Mikolič, Vesna (2007c): Tipologija turističnih besedil s poudarkom na turističnooglaševalskih besedilih. *Jezik in slovstvo* 52, 3–4, 107–116.

Mikolič, Vesna (2009a): Specializirani jezikovni korpusi in funkcijska zvrstnost. V: Stabej, Marko (ur.). *Infrastruktura slovenščine in slovenistike* (Obdobja, Simpozij). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 257–263.

Mikolič, Vesna (ur.) (2009): *Jezikovni korpusi v medkulturni komunikaciji*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.

Mikolič, Vesna (v tisku, a): Utemeljitev področnega jezika na primeru jezika turizma. *Obdobja 2013*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik.

Mikolič, Vesna (v tisku, b): Večbesedni termini v turističnem terminološkem slovarju. *Europhras 2012, Phraseology and Culture*. International conference 27.-31. 8. 2012, European Society of Phraseology. Maribor: Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta.

Mikolič, Vesna, Beguš, Ana (2010): Identifikacija terminov za turistični terminološki slovar. *Ann, Ser. hist. sociol.*, 20, 1, 233-240.

Mikolič, Vesna, Beguš, Ana (2011): Meddisciplinarne pomenotvorne zmožnosti v procesih (de)terminologizacije turistične terminologije. V: Kranjc, Simona (ur.): *Meddisciplinarnost v slovenistiki*. Obdobja 30. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 313-319.

Mikolič, Vesna, Beguš, Ana, Dukič, Davorin, Koderman, Miha (2008): Vpliv namembnosti korpusa na označevanje besedilnega gradiva za "Večjezični korpus turističnih besedil". V: Erjavec, Tomaž, Žganec Gros, Jerneja (ur.): *Zbornik Šeste konference Jezikovne tehnologije*, 16. do 17. oktober 2008, zbornik 11. mednarodne multikonference Informacijska družba - IS 2008, zvezek C (Informacijska družba). Ljubljana: Institut Jožef Stefan, 60–64.

Mikolič, Vesna, Vičič, Jernej, Volk, Jana (2009): Namen in metode urejanja večjezičnega korpusa turističnih besedil (TURK). V: Mikolič, Vesna (ur.): *Jezikovni korpusi v medkulturni komunikaciji*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, 65–74.

Planina, Janez, Mihalič, Tanja (2002): *Ekonomika turizma*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Slo.med.slovar – *Slovenski medicinski slovar* (2012). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Medicinska fakulteta.. <http://www.termania.net/slovarji/slovenski-medicinski-slovar/5511168/dejavnost?query=zdravstvena%20dejavnost> Dostop: 3. 5. 2013

Slo.med.e-slovar – *Slovenski medicinski e-slovar*. <http://www.lek.si/si/skrb-za-zdravje/medicinski-slovar/> Dostop: 3. 5. 2013.

Sonja Sibila Lebe idr. (2012): *Leksikon turizma*. Maribor: Multidisciplinarni raziskovalni institut.

SPIRIT (2013) – *Program dela SPIRIT Slovenija 2013-2014*. Ljubljana: SPIRIT.

Spletne strani ministrstev RS.

Stramlič Breznik, I. (2003): *Besedotvorna tipologija novonastalega besedja s področja mobilne telefonije*. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije, 105–118.

SSKJ – Slovar slovenskega knjižnega jezika. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, ZRC SAZU. <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> Dostop: 10. 5. 2013.

Taillon, Justin (2009). *Understanding Tourism as an Academic Community, Study, and/or Discipline*. PhD. Texas A&M University.

TURK – Mikolič, Vesna, Beguš, Ana, Volk, Jana, Dukič, Davorin, Koderman, Miha (2009): Turistični korpus: večjezični korpus turističnih besedil. Koper: Univerza na Primorskem. <http://jt.upr.si/turisticnikorpus>.

TURS – Mikolič, Vesna, Smotlak, Maja, Šumenjak, Klara, Volk, Jana, Kompara, Mojca, Rodela, Martina, Šverko, Elena, Vičič, Jernej (2011): *Turistični terminološki slovar*. Kamnik: Amebis. <http://www.termania.net/slovarji/78/turisticni-terminoloski-slovar>.

Uran Maravić, Maja, Ovsenik, Rok, Ovsenik, Marija, Gabruč, Janja, Radić, Darja, Tkalčič, Marjan, Batagelj, Zenel (2006): *Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma 2007-2011*. Portorož: Turistica – Visoka šola za turizem.

UVOD U TURIZAM – *Uvod u Turizam. Terminologija, klasifikacija i povijesni razvoj.*
[http://web.efzg.hr/dok/TUR/Turizam%E2%80%93terminologija klasifikacija i povijesni razvoj.ppt](http://web.efzg.hr/dok/TUR/Turizam%E2%80%93terminologija%20klasifikacija%20i%20povijesni%20razvoj.ppt) Dostop 12. 5. 2013.

Verdonik, Darinka, Žgank, Andrej, Pisanski Peterlin, Agnes (2008): Validacija označevanja diskurzivnih označevalcev v korpusih Turdis-2 in BNSLint. V: Erjavec, Tomaž, Žganec Gros, Jerneja (ur.): *Zbornik Šeste konference Jezikovne tehnologije*, 16. do 17. oktober 2008, zbornik 11. mednarodne multikonference Informacijska družba - IS 2008, zvezek C, proceedings of the 11th International Multiconference Information Society - IS 2008, volume C. Ljubljana: Institut Jožef Stefan, 2008, 29–32.

Vidovič Muha, Ada (1988): Nekateri jezikovnosistemske lastnosti strokovnih besednih zvez. Pogorelec, Breda/Sajovic, Tomaž/Počaj-Rus, Darinka (ur.): *XXIV Seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Zbornik predavanj*. Ljubljana: Oddelek za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete. 83–91.

Vintar, Š. (2008): *Terminologija: terminološka veda in računalniško podprta terminografija*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, Oddelek za prevajalstvo.

WTO (2001) – *Tezaver turizma in prostočasnih dejavnosti Svetovne turistične organizacije. Thesaurus on Tourism and Leisure Activities*. World Tourism Organization (WTO), Secretariat of State for Tourism of France.

Žagar Karer, Mojca (2011): *Terminologija med slovarjem in besedilom*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Žele, Andreja (2009): Enojezični slovarji – sledenje pomenskosti besed oz. kaj in kako pravi raba. Stabej, Marko (ur.): *Infrastruktura slovenščine in slovenistike*. Obdobja 28. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik, 457 – 461.